

ΑΛΕΞ. Κ. ΠΑΠΑΔΕΡΟΥ

Η ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΚΡΗΤΗΣ

(ΤΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΙ ΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΟΥ)

(Ανάτυπο από τό τεύχος ΔΙΑΛΟΓΟΙ ΕΥΘΥΝΗΣ,
1968 - 70 Έκδοση Όρθοδ. Ακαδημίας 1971)

Έκδόσεις
ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΚΡΗΤΗΣ
Γωνιά Κισάμου Χανίων
1981

ΑΛΕΞ. Κ. ΠΑΠΑΔΕΡΟΥ

Η ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΚΡΗΤΗΣ

(ΤΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΙ ΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΟΥ)

(Ανάτυπο από το τεύχος ΔΙΑΛΟΓΟΙ ΕΥΘΥΝΗΣ,
1968 - 70 έκδοση 'Ορθοδ. 'Ακαδημίας 1971)

Έκδόσεις

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΚΡΗΤΗΣ

Γωνιά Κισάμου Χανίων

1981

Η ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΚΡΗΤΗΣ

Τό Ίδρυμα καί οί σκοποί του

Όμιλία τοῦ Γεν. Δ/ντοῦ Ἀλεξ. Κ. Παπαδερῶ

Σημαντικές γιά τή ζωή τοῦ ἀνθρώπου εἶναι οἱ ὥρες ἐκεῖνες, πού αἰσθάνεται πώς δικαιώνεται ὁ μόχθος του καί πώς μπορεῖ νά προσβλέψη μέ ἐνδόμυχη εὐχαριστιακή κατάνυξη στήν τελείωση ἐνός ἔργου. Ἡ τελείωση στήν περίπτωση μας δέν ἔχει βέβαια τήν ἔννοια τοῦ τέλους· σημαίνει ἀπλῶς τήν ὁλοκλήρωση τῶν βασικῶν προϋποθέσεων γιά τήν ἔναρξη τοῦ κυρίου ἔργου. Τό στάδιον ὅμως, πού ἐπέτρεψε σέ μᾶς ὁ Θεός νά διανύσωμε καί νά περατώσωμε, μπορεῖ νά θεωρηθῇ ὡς μιᾶ ἐνότητα ἔργου αὐτοτελούς. Τήν ἀναφέρομε ταπεινά καί μέ δοξολογική εὐχαριστία στόν «δοτῆρα καί τελειωτήν παντός ἀγαθοῦ».

Πολλές καί σέ πολλούς θά ἔπρεπε νά ἀπευθύνωμε τήν ὦρα τοῦτη εὐχαριστίες. Ὅμως ὁ χρόνος βιάζει. Ἄς ἐπιτραπῇ λοιπόν νά κάμω καί δικές μου τίς εὐχαριστίες τοῦ Σεβασμιωτάτου Προέδρου τῆς Ἀκαδημίας. Γιατί θά ἦταν ἀτέλειωτη ἡ σειρά τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, γονέων, ἀναδόχων, διδασκάλων, εὐεργετῶν καί τόσων ἄλλων, πού θά ἔπρεπε νά μνημονευθοῦν μέ εὐγνωμοσύνη τήν ἐπίσημη αὐτῇ στιγμή. Δέν μπορῶ, ὥστόσο, νά μὴν ἀπευθύνω καί ἀπό τό βῆμα τοῦτο τίς εὐχαριστίες καί τήν εὐγνωμοσύνη μου πρὸς τήν Α.Θ.Π. τόν σεπτὸ μας Οἰκουμενικὸ Πατριάρχην Ἀθηναγόρα Α' γιά τοὺς πλατεῖς πνευματικούς ὀρίζοντες πού ἄνοιξε μπροστά μας ὡς στάδιον ὡραίων ἀγώνων καί μεστῶν ἐλπίδων γιὰ τήν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ὅπως καί γιά τήν πατρική Αὐτοῦ στοργή πρὸς τό Ίδρυμά μας, ἀλλὰ καί πρὸς τό πρόσωπό μου, πού ἐκδηλώθηκε ποικιλότροπα στό παρελθόν καί ἰδιαιτέρως τιμητικά τίς ἡμέρες αὐτές. Πρὸς τόν Σεβασμιώτατο πνευματικὸν Πατέρα καί προκαθήμενον τοῦ Ἰδρύματος αὐτοῦ, γιά ὅσα ἀνεκτίμητα ἔπραξε γιά μένα φιλόστοργα ἀπὸ τὰ μαθητικά μου χρόνια μέχρι σήμερα, μάλιστα δὲ γιά τό σταθερὸ συμπνευματισμὸ καί τήν ἁρμονικὴ συνεργασία κατὰ τὸν καταρτισμὸ τοῦ ἔργου τοῦτου. Πρὸς τὸν διδάσκαλό μου στό Πανεπιστήμιον τῆς Μαγεντίας Καθηγητὴ *Anton Hilckman*, ἄνδρα σοφὸ καί χριστιανὸ τέλειον καί ἐνθερμὸ φιλέλληνα, τὸν ἀντάρτη τῆς ἐλευθερίας! Ὁ ψυχικὸς δεσμός μας, πού οἰκοδομήθηκε μέ τήν κοινὴ τραγικὴ ἐμπειρίαν ἀπὸ τὰ κατοχικά στρατόπεδα συγκεντρώσεως – τὰ κότερ γὰ ἐκεῖνα τοῦ ἀνθρώπινου ἐξευτελισμοῦ καί τοῦ θανάτου – πῆρε στὰ χρόνια τῆς παραμονῆς μου στήν ἀλλοδαπή τὴ μορφὴ μιᾶς στενῆς συνεργασίας ἐπιστημονικῆς καί μιᾶς φιλίας πού ὑπῆρξε ἐξαιρετικὰ συντελεστικὴ γιά τήν προετοιμασίαν τοῦ Ἰδρύματος. Εὐχαριστίες ὁμολογῶ καί πάλι πρὸς τό σεβαστὸ φίλον *Eberhard Mueller*, γιατί ἐχάρισε ἀπεριόριστη ἐμπιστοσύνη στοὺς ὁρατισμούς μας καί ὑποστήριξε ἀποφασιστικὰ τὰ αἰτήματά μας, ἐνῶ κατὰ τὴ μακρὰ φιλοξενίαν μου στήν Ἀκαδημία

τοῦ Bad Boll, γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ μελέτη τοῦ ἔργου καὶ τῶν μεθόδων της, ἐθυσίασε γιὰ μένα πολὺτιμο χρόνον. Πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸ Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Pfalz θερμὲς ἐπίσης ἐκφράζω εὐχαριστίες, γιὰτὶ μέ ὑποτροφία καὶ ἄλλες διευκολύνσεις ἔκαμαν δυνατὴ τὴ μακρὰ μετεκπαίδευσή μου στὴν Ἑσπερία καὶ συνέβαλαν καὶ μέ τὸν τρόπο αὐτὸ στὴν πραγμάτωσιν τοῦ ἔργου ποὺ ἐγκαινιάζομε σήμερα. Εὐχαριστῶ, τέλος, τὴ σύζυγον καὶ τοὺς οἰκείους μου γιὰτὶ ἐδέχτηκαν νὰ ὑποβληθῶν σὲ πολλὰς στερήσεις γιὰ τὸ ἔργο τοῦτο. Πρὸς ὅλους ἐσᾶς, ποὺ μέ τὴ συμμετοχὴ σας στὴ χαρὰ μας τούτῃ, ἀναπτερώνετε τὰς ἐλπίδας μας καὶ κρατύνετε τὸ φρόνημά μας, παρέχω, μαζί μέ τὰς εὐχαριστίας, τὴ διαβεβαίωσιν, πὼς οἱ ἐργαζόμενοι στὸ ἱερὸ καθίδρυμα τοῦτο, θὰ προσπαθήσωμε νὰ ἀποδειχθῶμε ἄξιοι τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ τῆς ἀγάπης σας.

Εὐθὺν ἰδική μου εἶναι, σύμφωνα καὶ μέ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ προγράμματος, νὰ σᾶς παρουσιάσω τὰς θεολογικὰς βάσεις, τὰς ἀρχάς, τὰς μεθόδους ἐργασίας, τοὺς προσανατολισμοὺς καὶ τὰς ἐπιδιώξεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης. Καὶ πάλιν ὅμως ὁ χρόνος βιάζει. Θὰ περιορισθῶ λοιπὸν, κατ' ἀνάγκην, στὴ διατύπωσιν ὀλίγων γενικῶν σκέψεων, συμπληρώνοντας ὅσα εἶπε στὴν ἀρχὴ ὁ Σεβασμιώτατος Πρόεδρος.

Ἀκούσατε ἤδη πὼς ὁ θεσμὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἀκαδημιῶν τοῦ τύπου τούτου ἐμφανίστηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὴ μεταπολεμικὴ Γερμανία. Καὶ εἵχατε τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσετε καὶ νὰ ἀκούσετε σήμερα τὸν πρῶτον ἐνσαρκωτὴ τῆς ιδέας αὐτῆς, τὸν ἐκλεκτὸν θεολόγον καὶ εἰλικρινῆ φιλέλληνα Eberhard Mueller.

Ἡ Ἀκαδημία, μέ τὴ νέα της μορφή, διαδόθηκε γρήγορα καὶ σὲ ἄλλας χώρας καὶ ἡπείρους, ἐνῶ καὶ ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία δὲν ἄργησε νὰ υἱοθετήσῃ τὸ θεσμόν. Μὲ κύριον ὄργανον τὸ διὰ λόγον, ποὺ ἀναπτύσσεται σὲ τέχνην καὶ ἐπιστήμην τῶν διανθρωπίνων καὶ διομαδικῶν σχέσεων, οἱ Ἀκαδημίαι ἀποδεικνύονται τόποι κοινωνικῆς εἰρηνεύσεως καὶ συνδιαλλαγῆς.

Ἡ πρώτη ἐφαρμογὴ τοῦ θεσμοῦ αὐτοῦ στὸν ὀρθόδοξον ὅρον μέ τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Κρήτης, πιθανὸν νὰ ἐγέννησε ἢ νὰ γεννήσῃ στὸ μέλλον τὸν ἰσχυρισμόν, πὼς μέ τὸν τρόπον αὐτὸ μεταφυτεύεται στὴ Χώρα μας ἓνα ἀκόμῃ ξενικὸν στοιχεῖον. Ἡ πολὺ δικαιολογημένη ἀντίδρασις στὴν ἐνδημικὴ ξενομανίαν τοῦ τόπου μας θὰ μπορούσε λοιπὸν καὶ στὴν περίπτωσιν αὐτὴ νὰ εὐνοήσῃ ὑπόνοιαι καὶ ἐπιφυλάξεις.

Τὸ ἐνδεχόμενον αὐτὸ δὲν διαφεύγει ἀπὸ τὴν προσοχὴν τῶν Ἱδρυτῶν. Δὲν πρόκειται βέβαια νὰ μᾶς ἀπασχολήσουν «βέβηλοι καὶ γραῶδεις μῦθοι» (Α' Τιμ. 4, 7) καὶ ἰσχυρισμοὶ ποὺ θὰ ὑπαγόρευεν ἴσως ὁ φθόνος, ἡ μισαλλοδοξία, ὁ φανατισμὸς καὶ ἡ ἔμμονη ἀντίδρασις σὲ κάθε προοδευτικὴν ἰδέαν καὶ προσπάθειαν. Ἐλπίζομε πὼς τὸ Ἱδρυμα, πρὸς τὸ ὁποῖον διαδελώνεται σήμερα κατὰ τὸν πιὸ πανηγυρικὸν καὶ ἐπίσημον τρόπον ἡ ἐμπιστοσύνη τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ ἔθνους μας, δὲ θὰ ἀντιμετωπίσῃ τέτοιους σκοπέλους ἂν ὅμως,

Ἡ αἴθουσα συνεδριάσεων

παρ' ἐλπίδα, ἤθελε συμβῇ τὸ ἀντίθετο, καὶ τοῦτο δὲν πρόκειται νὰ μᾶς ξενίση, οὔτε καὶ νὰ μᾶς ἀποθαρρύνῃ. Γνωρίζομε τὴ μοίρα τοῦ χριστιανοῦ στὸν κόσμον αὐτό, ἀλλὰ δὲ λησμονοῦμε καὶ τὴν ἐλπίδα του: «Μακάριοί ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσιν καὶ εἰπωσιν πᾶν πονηρὸν καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι ἕνεκεν ἑμοῦ» (Ματθ. 5, 11).

Εἵμεθα ὅμως «ἐτοιμοὶ ἀεὶ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ἡμᾶς λόγον» (Α' Πέτρ. 3, 15), ὅταν πρόκειται νὰ ἱκανοποιήσωμε ἀπορίες καὶ ἐρωτήματα ἀνθρώπων μὲ προαίρεση ἀγαθή.

Τὰ ὅσα εἶπαν ὅσοι ἐτίμησαν τὸ βῆμα τοῦτο σήμερα, ἔδοσαν ἀσφαλῶς μιὰν ἀρκετὰ σαφὴ εἰκόνα τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἰδρύματος. Ἐλπίζω πὼς ὅσα ἔχω τὴν τιμὴ καὶ τὴ χαρὰ νὰ προσθέσω, θὰ συμπληρώσουν τὴν εἰκόνα τούτη.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης εἶναι ἓνα Ἴδρυμα, πού κύριο προορισμό ἔχει νά ἀσκή τὸ διάλογο. Εἶναι λοιπὸν ἀπαραίτητο νά διατυπώσω με ὀρισμένες βασικὲς σκέψεις γύρω ἀπὸ τὴν ἔννοια τοῦ διαλόγου γενικὰ καὶ τὴ θέση του στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς κοινωνίας σήμερα.

Ἡ ἀνάκληση τῆς πλατωνικῆς διαλεκτικῆς μεθόδου στὸ σύγχρονο ἐκκλησιαστικὸ ἔργο θά ἐπιχειρηθῇ στὸ Ἴδρυμα τοῦτο σύμφωνα μὲ τὶς βασικὲς μορφές καὶ ἐπιδιώξεις τῆς μεθόδου αὐτῆς. Δὲ λησμονοῦμε, φυσικά, πὼς ἡ διαφοροποίηση τοῦ ὅρου «διαλεκτικὴ» ἀπὸ τὸν Κάντιο μέχρι τὸ διαλεκτικὸ ὕλισμό καὶ τὸν ὑπαρξισμό, ἔκαμε τὴ χρῆση τοῦ ὅρου ὄχι πάντοτε ἀκίνδυνη καὶ ἀνώδυνη. Ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονὸς αὐτὸ συνιστᾷ ἓναν ἀκόμη λόγο γιὰ τὴν ἐπαναγωγὴ στὶς πηγές.

Ἡ διαλεκτικὴ εἶναι μιὰ τέχνη. Εἶναι ἡ τέχνη τοῦ διαλόγου καὶ τῆς συζητήσεως· ἡ τέχνη τῆς συμπράξεως στὴν ἀναζήτηση τῆς ἀλήθειας, ἡ τέχνη τοῦ ἀπὸ κοινοῦ φιλοσοφεῖν.

Μορφολογικὰ ὁ διάλογος εἶναι μιὰ τέχνη τοῦ «ἐρωτᾶν καὶ ἀποκρίνεσθαι» (¹). Τοῦτο ὅμως ὄχι μόνο δὲν ἐξαντλεῖ, ἀλλ' οὔτε κἂν ἐκφράζει τὴν ἀξία καὶ τὴν οὐσία τοῦ διαλόγου. Δύσκολο βέβαια τὸ νά γνωρίζης νά ἀποκρίνεσαι, δυσκολώτερο δὲ τὸ νά γνωρίζης νά ἐρωτᾷς· δυσκολώτατον ὅμως τὸ νά θέτῃς στὸ διάλογό σου στόχους ὑψηλοὺς καὶ μεστοὺς σὲ περιεχόμενο. Ὁ στόχος ἀκριβῶς καὶ ὄχι ἡ μορφή εἶναι γιὰ τὸν Πλάτωνα τὸ χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τοῦ ἀληθινοῦ διαλόγου, ἂν καὶ οἱ διάλογοι πού ἐκκληροδότησε στὴν ἀνθρωπότητα ἀποτελοῦν καὶ ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς μορφῆς καὶ τοῦ λογοτεχνικοῦ ὕφους κορυφαῖα δημιουργήματα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Ὁ διάλογος εἶναι μιὰ πορεία τοῦ πνεύματος πού ἀποβλέπει στὴ συστηματικὴ διάκριση, ἀνάλυση καὶ ταξινόμηση τῶν ἐννοιῶν, προκειμένου νά ἐξευρεθῇ μιὰ κοινὴ βάση συνεννοήσεως (²). Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ διανοητικὴ διεργασία δημιουργεῖ ἀπλῶς τὶς προϋποθέσεις καὶ ἀνοίγει τὸ δρόμο γιὰ τὴ γνήσια φιλοσοφικὴ ἐνατένιση. Κατ' αὐτὴν ὁ διαλεγόμενος ἄνθρωπος, πού τὴν ψυχὴ του καταφλέγει ὁ ἐρωτᾶς τοῦ «εἰδέναι», συμπορεύεται μὲ τοὺς συνομιλητὰς του, γίνεται μέτοχος στὶς γνώσεις καὶ στὶς ἐμπειρίες τῶν καὶ συζητεῖ, δηλαδὴ συνανιχνεύει μαζί τῶν τὴν οὐσία τῶν ὄντων. Ἐπιδίωξη εἶναι ἡ προσπέλαση τοῦ φαινομενικοῦ, τοῦ παροδικοῦ, τοῦ φθαρτοῦ, ἡ προσ-

(¹) «Τὸν δ' ἐρωτᾶν καὶ ἀποκρίνεσθαι ἐπιστάμενον ἄλλο τι σὺ καλεῖς ἢ διαλεκτικόν;». Πλάτ., Κρατύλος, 390 C.

(²) Τὸ «διαλέγειν» καὶ «διαλέγεσθαι» χρησιμοποιοῦνται μὲ τὴ διπλὴ αὐτὴ σημασίαν τῆς ἐνέργειας (συζήτησις) καὶ τοῦ σκοποῦ ἢ τοῦ ἀποτελέσματος αὐτῆς (λογικὴ διαίρεσις): «Ἐφη δὲ καὶ τὸ διαλέγεσθαι ὀνομασθῆναι ἐκ τοῦ συνιόντος κοινῇ βουλευέσθαι διαλέγοντας κατὰ γένη τὰ πράγματα». Ξενοφ. Ἀπομν. IV, 5. 12.—«Τὸ κατὰ γένη διαίρεσθαι καὶ μῆτε ταῦτόν ὄν εἶδος ἕτερον ἡγήσασθαι, μῆθ' ἕτερον ὄν ταῦτόν, μὴν οὐ τῆς διαλεκτικῆς φήσομεν ἐπιστήμης εἶναι;—Φήσομεν». Πλάτ., Σοφιστής, 253 CD. Πρβλ. Φαῖδρος, 266 B—C.

έγγιση τοῦ χώρου ἐπέκεινα τῶν αἰσθητῶν, ὅπου ὑπάρχει ὁ φωτεινὸς κόσμος τῶν ἰδεῶν. Ἡ «θεωρία» τῶν ἰδεῶν καὶ μάλιστα τῆς ὑψίστης ἰδέας τοῦ ἀγαθοῦ ἀποτελεῖ, ὅπως γνωρίζομε, τὸν ἔσχατο στόχο τοῦ πλατωνικοῦ διαλόγου, ὃχι ἐπειδὴ ἱκανοποιεῖ ἀπλῶς τὴν περιέργεια, τὴν ἀναζήτησι τοῦ νοῦ, ἀλλὰ γιατί μόνο μὲ τὴ θέα καὶ τὴ μέθεξι τούτῃ βρίσκει τὸ νόημα καὶ τὴν ἐκπλήρωσὴ τῆς ἡ ἀνθρώπινη φύση. Γι' αὐτὸ καὶ πρέπει νὰ ὑποψιαζόμεστε μιὰ βαριὰ πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ κρίσις ἐκεῖ ὅπου ὁ ἄνθρωπος ἀποστρέφεται ἢ ἀνακόπτει τὸ διάλογο, ὅπως ἀκριβῶς ἐγίνε μὲ τὴν ἀποστασία τῶν πρωτοπλάστων καὶ ὅπως γίνεται μὲ ὅλες τὶς μονολιθικὰς ἰδεολογίας καὶ τὰ ὀλοκληρωτικὰ καθεστῶτα.

Στὸ σημεῖον αὐτὸ εἶναι, πάντως, ἀνάγκη νὰ διευκρινίσωμε πῶς ἡ πλατωνικὴ παράδοσι τοῦ διαλόγου ἀποτελεῖ βέβαια τὴν ἀφετηρίαν τῆς ἐργασίας καὶ προσδιορίζει, ὡς ἓνα βαθμὸ, τὴ μέθοδο, ἀλλὰ δὲν ἱκανοποιεῖ πλήρως καὶ τὴ βασικὴ ἐπιδίωξι μιᾶς σύγχρονης ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας. Ὁ Karl Jaspers ἔχει παρατηρήσει ἤδη πῶς ὁ πλατωνικὸς διάλογος δὲν εἶναι ἔκφρασι κοινωνίας, ἀλλὰ μᾶλλον ἔκφρασι τῆς διαλεκτικῆς δομῆς τῆς διανοητικῆς γνώσεως⁽¹⁾. Τὸ γεγονὸς πῶς ἡ πλατωνικὴ Ἀκαδημία δὲν ἦταν μιὰ κοινότητι διδασκαλίας μόνον, ἀλλὰ καὶ ζωῆς καὶ λατρείας⁽²⁾, μᾶς ἐπιβάλλει βέβαια κάποια ἐπιφύλαξι ἀπέναντι στὸν ἰσχυρισμὸ τοῦ Γιάσπερς. Φαίνεται, ὥστόσο, πῶς ἀποφασιστικὴ στὸν πλατωνικὸν διάλογο ἦταν πραγματικὰ ἡ λογικὴ σχέση ἀνάμεσα στὸ ὑποκείμενο καὶ στὸ ἀντικείμενο καὶ ὃχι ἡ ἀγαπητικὴ κοινωνία τῶν προσώπων. Ὅσο καὶ ἂν στὸ «Συμπόσιον» ἀποκαλύπτεται τὸ αἶτημα γιὰ κοινωνικότητα καὶ ὑποδηλώνεται πῶς τὸ «συμφιλοσοφεῖν», στὴ μορφή τοῦ διαλόγου, εἶναι ταυτόχρονα καὶ διαπροσωπικὴ κοινωνία, ὁ ἔσχατος στόχος παραμένει πάντοτε ἔξω ἀπὸ τὴν προσωπικὴ σφαῖρα, στὸν ἀντικειμενικὸν χῶρον τῶν ἰδεῶν, ἡ δὲ προσέγγισις τοῦ ἐπιδιώκεται μὲ τὴν αὐστηρὰ λογικὴ μέθοδο.

Σὲ μιὰν ἐποχὴ, βέβαια, ποὺ ἡ στυγνὴ δημαγωγία καὶ ἡ ἀνεύθυνη ρητορεία προστρέχουν καὶ πάλι στίς μεθοδεῖς τῶν σοφιστῶν γιὰ νὰ παραστήσουν «τὸν ἥττω λόγον κρείττω»· σὲ μιὰν ἐποχὴ, ποὺ ὁ διάλογος χρησιμοποιεῖται, τὶς πιὸ πολλὰς φορές, ὡς τέχνη «ἐριστική», ὃχι γιὰ νὰ διακονήσῃ τὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὰ ἀδύνατα σημεῖα στοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ «ἀντιπάλου»· σὲ μιὰν ἐποχὴ, τέλος, ποὺ ἡ κυριαρχία τοῦ ἀ-λόγου, τοῦ ἔξω- ἢ παρα-λογικοῦ ἐπιφέρει τόσα δεινὰ καὶ ἀπειλεῖ μὲ βάνανσο θράσος τὴν ἴδια τὴν ἐπιβίωσι τοῦ ἀνθρώπινου γένους, ἡ λύσις τοῦ Σωκράτη καὶ τοῦ Πλάτωνα παίρνει καὶ πάλι, χωρὶς ἀμφιβολία, ἰδιαίτερη ἐπικαιρότητα. Ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία ὅμως μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ προχωρήσῃ πέραν ἀπὸ τὴ λύσι αὐτή. Γιατὶ ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ «ὁ Λόγος ἐγένετο σὰρξ» (Ἰωάν. Ι, 14),

(1) Jaspers K., Philosophie, 3. Aufl., Berlin 1956, Bd. II, σ. 115.

(2) Aster E. von, Geschichte der Philosophie, 15. Aufl., Stuttgart 1968, σ. 62.

ἡ ἀλήθεια ἔπαυσε νὰ εἶναι ἀπλή ὑπόθεση τῆς λογικῆς, ἀντικείμενο γνώσεως μόνον. Ὁ Λόγος ἐγένεν «ἄρτος τῆς ζωῆς» (Ἰωάν. 6,48).

Ἡ Γνώση τῆς ἀλήθειας σημαίνει ἀπὸ τότε γεύση τῆς ἀλήθειας ὡς δωρεᾶς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μετὰ τὴν κοινωνία, τὴν ὑπαρξιακὴ μετοχὴ καὶ πραγμάτωσιν, τὴν «καθαρότητα τῆς καρδίας» καὶ τὴν ταπείνωσιν. Αὐτὸ σημαίνει πὺς ὁ διάλογος στὸ χῶρο ἐνὸς Ἰδρύματος, ὅπως τὸ ἐγκαινιζόμενον σήμερον, δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ἀσκηθῇ ὡς διαλεκτικὴ τῶν ἐπιχειρημάτων καὶ τῆς ρητορικῆς σοφιστείας, ἀλλ' οὔτε καὶ μόνον ὡς διαδικασία ἀποκλειστικὰ λογικῆς ἀναζητήσεως τῆς ἀλήθειας. Ὁ διάλογος θὰ ἀσκηθῇ ἐδῶ ὡς νηπτικὴ μᾶλλον συνάντησις περισυλλογῆς, «κάθαρσις διανοίας» μέσα στὴ ζεστασίᾳ τῆς ἀγαπητικῆς κοινωνίας τῶν προσώπων. Ἐδῶ δὲν θὰ ἐπιβάλλεται ἡ ἀλήθεια δογματικά, ἀλλὰ θὰ διερευνᾶται μετὰ συνυπαρξιακὴ εὐθύνη καὶ φιλικὸ συμπνευματισμὸ καὶ θὰ βιώνεται κάτω ἀπὸ τὸ ἱλαρὸν φῶς τῆς συναντήσεως τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἀδελφοῦ.

Ὁ διάλογος εἶναι γιὰ μᾶς μιὰ θύρα ἐξόδου τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν ἐγωκεντρικὴ αὐτοδικαίωσιν. Πιστεύομε πὺς μόνον μετὰ μιὰ τέτοια ἀγαπητικὴ κοινωνία, ἐλεύθερη ἀπὸ πάθη, φανατισμοὺς, μισαλλοδοξίες, ἰδιοτέλειες καὶ ταπεινὰ συμφέροντα, γίνεται ἀσφαλὴς καὶ ἡ «θεωρία» τῆς ἀλήθειας καὶ ἡ ἐξεύρεσις τῆς ὁρθῆς λύσεως στὰ προβλήματα ποὺ ἀντιθέτουν τοὺς ἀνθρώπους, καλλιεργοῦν τὴν ἐχθρὰ καὶ ὀξύνουν τὸν «τάραχον τῶν παθῶν».

Δυστυχῶς δὲν ἔχομε ἀκόμη καλλιεργήσει μιὰ Θεολογία τοῦ διαλόγου. Γνωρίζομε ὅμως πὺς ὀλόκληρη τὴ βιβλικὴ Ἀποκάλυψις διατρέχει μιὰ διαλεκτικὴ ἀρχή, ποὺ ἐκφράζεται ἐπίσης κατὰ τρόπον ἐξαισιοκαὶ μοναδικὸ στὴ δομὴ καὶ στὸ περιεχόμενον τῆς ὁρθοδόξου Λατρείας. Ὁ Τριαδικὸς Θεὸς ἀποκαλύπτεται διαλεγόμενος στὴν κοινωνία τῶν τριῶν Προσώπων. Διαλέγεται μετὰ τὰ πνεύματα καὶ τὸν κόσμον. Διαλέγεται μετὰ τὸν ἄνθρωπο ἀκατάπαυστα στὴν πορεία τῆς Ἱστορίας. Ἡ πτώσις ἐκφράζεται ὡς μονομερὴς διακοπὴ τοῦ διαλόγου τούτου ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Ἀλλὰ καὶ σ' αὐτὴ τὴν κατάστασιν τῆς ἐσχατῆς ἀποστασίας, ὁ Θεὸς καλεῖ τὸν ἔμφοβο καὶ γυμνὸ Ἀδὰμ καὶ διαλέγεται μαζί του. Ὅταν δὲ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ «εἰς τὰ ἴδια ἦλθε» καὶ «ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν» (Ἰωάν. 1, 11, 14), ὁ διάλογος πῆρε μὴν ἐντελῶς νέα διάστασιν καὶ οὐσία.

Γιὰ νὰ γνωρίζουν τίς προθέσεις, τὴν αὐτοσυνειδησία καὶ τίς υποχρεώσεις τοῦ Ἰδρύματος τούτου ὅλοι ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους ξενίζουν ἴσως οἱ σκέψεις μας ἢ θὰ ξενίσουν στὸ μέλλον οἱ ἐνέργειές μας, εἶναι ἀνάγκη νὰ δηλώσωμε κατὰ τὴν ἐπίσημην αὐτὴ στιγμὴν μετὰ κάθε εἰλικρίνεια καὶ εὐθύτητα, πὺς ἡ μορφή, τὸ περιεχόμενον, ἡ ἔκτασις καὶ ἡ ἀποστολὴ τοῦ διαλόγου στὸ χῶρον αὐτὸ ἔχουν προδιαγραφῇ ἤδη ἀπὸ Ἐκεῖνον, γιὰ τὴ δόξα τοῦ ὁποίου ἐγκαινιάζεται καὶ θέλει νὰ ἐργασθῇ ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης.

Ἡ ἐπὶ γῆς ζωὴ τοῦ Χριστοῦ ὑπῆρξε μιὰ διαρκὴς ἀναζήτησις καὶ εἶναι μόνον ἡ ζωντανὴ καὶ ἀληθινὴ θεολογία. Ζωντανὴ ὁμως καὶ ἀληθινὴ

συνάντηση τοῦ ἀνθρώπου καὶ διάλογος ἀγάπης μαζί του.

Διαλέγεται ὁ Κύριος στὸ Ναὸ καὶ στὴ Συναγωγή, ἀλλὰ καὶ ἔξω ἀπὸ αὐτήν: στὴ λίμνη, στὴ θάλασσα, στὸ ὄρος, στὴν ἀγορά, στὸ πραιτώριο, στὸ Γολγοθᾶ· διαλέγεται παντοῦ καὶ πάντοτε· ὁ χριστιανικὸς διάλογος δὲ γνωρίζει ἕναν «ἡγιασμένον» τόπο καὶ χρόνο καὶ πολὺ περισσότερο δὲν εἶναι ὑπόθεση μιᾶς ἐκλεκτῆς μερίδας μόνον, μιᾶς λέσχης, ἐνὸς κλειστοῦ γκέιτο.

Διαλέγεται μὲ τὴ Χαναναία, μὲ τὴ Σαμαρείτιδα καὶ μὲ τοὺς Ἕλληνες· ὁ χριστιανικὸς διάλογος, ἂν καὶ δὲν ἀγνοεῖ τὴ φύση, τὴν Ἱστορίαν καὶ τὰ τεῖχη τῶν διακρίσεων καὶ τῶν διαιρέσεων, ποὺ ὀρθώνονται ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους, ὀφείλει νὰ ἐμπνέεται ἀπὸ τὸ πνεῦμα Ἐκείνου, ποὺ γκρέμισε τὸ μεσότοιχον τῆς ἔχθρας καὶ ἐκάλεσε ὅλους στὴν κοινωνίαν τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ.

Διαλέγεται γιὰ τὰ μεγάλα καὶ αἰώνια ζητήματα τῆς ζωῆς, γιὰ τὸ Θεὸ καὶ τὴν ψυχὴ, γιὰ τὴν ἀλήθεια, τὸ θάνατο, τὴν ἀνάστασι καὶ τὴν ἐλπίδα· δὲν ἀποστρέφεται ὅμως καὶ τὰ ἄλλα, ὅσα συνηθίζει νὰ ὀνομάζῃ «πεζὰ» καὶ «χυδαῖα» ὁ ἀλαζονικὸς ἀσκητισμός, ποὺ θέλει νὰ ἀγνοῇ τὴν ἐνότητα τῆς Δημιουργίας καὶ τὴν καθολικότητα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ.

Διαλέγεται μὲ τὸν Ἀρχιερέα καὶ τὸν Πιλάτο καὶ μᾶς διδάσκει πῶς γιὰ τὸ χριστιανικὸ διάλογο δὲν ὑπάρχουν περιθώρια ὑπολογισμοῦ, δειλίας καὶ σκοπιμοτήτων.

Διαλέγεται μὲ τοὺς Γραμματεῖς καὶ τοὺς Φαρισαίους καὶ μᾶς διδάσκει πῶς ὁ διάλογος πρέπει νὰ ἀσκήται ὄχι μόνον μὲ ἐκείνους ποὺ συμφωνοῦν, ἀλλὰ κυρίως μὲ ἐκείνους ποὺ διαφωνοῦν μαζί μας.

Διαλέγεται μὲ τοὺς Τελῶνες, μὲ τὸν ἑκατόνταρχο καὶ τοὺς στρατιῶτες, μὲ τοὺς ἐκβιαστὲς δηλαδή καὶ τοὺς τυράννους τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, διαλέγεται μὲ τὶς πόρνες καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ μᾶς διδάσκει πῶς ὁ χριστιανικὸς διάλογος πρέπει νὰ διεξάγεται ἐκεῖ, ὅπου «ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία», γιὰτὶ ἐκεῖ ἀκριβῶς πρέπει νὰ «ὑπερπερισσεύσῃ ἡ χάρις» (Ρωμ. 6, 20).

Διαλέγεται ἀκόμη καὶ μὲ τὸ Σατανᾶ καὶ μᾶς διδάσκει πῶς ὁ χριστιανικὸς διάλογος πρέπει νὰ ἐπιδιώκεται καὶ ἐκεῖ, ὅπου δὲν ὑπάρχει ἐλπίδα!

Ὑστερα ἀπὸ τὶς πολὺ γενικὲς αὐτὲς σκέψεις, ἃς δοῦμε τώρα τὶς βασικὲς κατευθύνσεις, πρὸς τὶς ὁποῖες προτίθεται νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἄσκησιν τοῦ διαλόγου τὸ Ἰδρυμα τοῦτο. Εἶναι βέβαια εὐνόητο πῶς οἱ στόχοι ποὺ θέτομε σήμερα προσδιορίζουν ἐνδεικτικὰ μόνον τοὺς ὀρατισμοὺς τῆς Ἀκαδημίας. Τὸ ἔργο τῆς θὰ διαμορφωθῇ σταδιακά, κατὰ τὴ διάρκεια μιᾶς δυναμικῆς πορείας, ποὺ θὰ εἶναι ἀνάλογη πρὸς τὶς δυνατότητες καὶ τὶς εἰδικότερες περιστάσεις

Erster K. von Geschichte der Philosophie, 15. Aufl., Stuttgart 1968, S. 62.

Τὸ Ἰδρυμα στρέφει πρωταρχικὰ τὴν προσοχὴ καὶ τὴ σκέψη του πρὸς τὸ π λ ή ρ ω μ α τ ῆ ς Ἑ κ κ λ η σ ί α ς καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ διακονήσῃ, κατὰ δύναμη, τὴν πνευματικὴ ζωὴ καὶ τὴν κατὰ Θεὸν προκοπὴν του.

Ὅτι ἡ διακονία αὐτὴ θὰ ἐμπνέεται ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξον πνευματικότητα εἶναι αὐτονόητο. Δὲν εἶναι ὅμως, δυστυχῶς, τὸ ἴδιο αὐτονόητο καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς πνευματικότητος αὐτῆς. Ἡ νεοελληνικὴ θεολογία, κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος της, καὶ μάλιστα στὴν περίοδον ποὺ ἀκολούθησε ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ ἀποκατάστασιν, δὲν ἐπέτυχεν, ὅπως γνωρίζομε, νὰ συνδιαλεχθῇ δημιουργικὰ μὲ τὴ νεοελληνικὴ διανόησιν, ἀλλὰ τὴν ἀκολούθησεν μᾶλλον στὴν πορεία τοῦ «ἐξευρωπαϊσμοῦ», δηλαδὴ στὴν ἀποξένωσιν ἀπὸ τὰς ζωτικὰς πηγὰς καὶ τὰ ριζώματα τῆς ἑλληνορθόδοξου παραδόσεως.

Ἡ ἀντίδρασις στὸ φαινόμενο αὐτὸ τῆς ἀλλοτριώσεως ἔφερε σὲ ἓνα σθεναρὸ μὲν, ἀλλὰ λίγο—πολὺ στεῖρον συντηρητισμόν, ἀνίκανον νὰ παρακολουθήσῃ τὴ ζωὴ τῆς σύγχρονης κοινωνίας καὶ νὰ δώσῃ σωστικὴ ἀπάντησιν στὰ ἐναγώνια προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας.

Ἡ τρίτη, τέλος, βασικὴ τάσις ἐκφράζεται ὡς προσπάθεια «ἐπαναγωγῆς εἰς τὸ βάθος» μὲ τὴν καλλιέργειαν μιᾶς νεοπατερικῆς θεολογίας. Πρόκειται, χωρὶς ἀμφιβολίαν, γιὰ μιὰ περισυλλογὴ καὶ μιάν ἀνάνηψιν μὲ πολλὰς ἐλπίδας σὲ μιὰ στιγμὴν ποὺ ἡ μονομέρεια τοῦ θεολογικοῦ ἐπιστημονισμοῦ ἀφήνει νὰ γίνῃ ἀκόμη πιὸ αἰσθητὴ ἡ δίψα γιὰ τὸ «ὕδωρ τὸ ζῶν» (Ἰωάν. 4, 10). Ἐὰν ἡ προσπάθεια αὐτὴ ἐπιτύχῃ νὰ ἀποφύγῃ μιάν ἀπλὴν «ἀρχαιολογικὴν» ἀνάκρισιν τῶν πηγῶν, θὰ μπορέσῃ ἀσφαλῶς νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ σὲ μιὰ μετάνοιαν θεολογικὴν, ἐκκλησιαστικὴν, πνευματικὴν, σὲ ἓναν ἀνακαινισμόν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ φρονήματος, σὲ μιάν ἀπόξεσιν καὶ ἀποβολὴν τῶν ἐπιθημάτων, ποὺ ἔχουν «συσχηματίσει» τὴ ζωὴ καὶ τὴ σκέψιν μας πρὸς τὴ «σοφία» καὶ τὴν «ἐπιθυμία» «τοῦ αἰῶνος τούτου». Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης ἐπιθυμεῖ νὰ συνδράμῃ, κατὰ δύναμιν, τὸν διάλογον αὐτὸν τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν της. Ἐπιθυμεῖ ὅμως παράλληλα—καὶ αἰσθάνεται τοῦτο ὡς τὴν εἰδικὴν ἀποστολὴν της!—νὰ ὑπενθυμίζῃ μὲ τὸ ἔργον καὶ τὸν προβληματισμόν της, πὼς ἡ στροφὴ καὶ ἡ μεταστροφὴ αὐτὴ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπιχειρηθῇ ὡς ἓνα ἄλμα ἔξω ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν καὶ τὴν πραγματικότητα τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου. Οἱ Πατέρες ἐδίδασκαν κατὰ τρόπον ἐξαίσιον, πὼς ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Λόγου ἰσοδυναμεῖ μὲ ἀνάληψιν τῆς Ἱστορίας καὶ τῆς καθολικότητος τῆς ζωῆς στὸ μυστήριον τῆς θείας Οἰκονομίας. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἐν Χριστῷ «ἐφ' ἅπαξ» ὑπάρχει καὶ βιώνεται στὸ «νῦν» καὶ στὸ «ᾧδε» τῆς ὑποστάσεως τοῦ προσώπου, τοῦ λαοῦ, τῆς συγκεκριμένης «ῥαξ» στὴν πορείαν τῆς Ἱστορίας. Αὐτὸ δὲ σημαίνει, βέβαιον, πὼς ζωντανὴ καὶ ἀληθινὴ θεολογία εἶναι ἡ θεολογία τῆς ἐπικαιρότητος, ὅπως ἰσχυρίζονται μερικοί. Πραγματικὰ ἐπικαιρὴ εἶναι μόνον ἡ ζωντανὴ καὶ ἀληθινὴ θεολογία. Ζωντανὴ ὅμως καὶ ἀληθινὴ

εἶναι ἡ θεολογία ἐκείνη, ποῦ «διακρίνει τὰ πνεύματα» (Α' Κορ. 12, 10) συλλαμβάνει καὶ ἐρμηνεύει σωστά τὰ μηνύματα τῶν καιρῶν καὶ μετουσιώνει τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ σὲ «ἄρτον» γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου (Ἰωάν. 6, 51).

Τὴν ἐπιστροφή αὐτὴ στὰ ριζώματα τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεώς μας κάτω ἀπὸ τὸ πρῖσμα τῶν αἰτημάτων τοῦ παρόντος ἔχει πρόθεση νὰ ἐνθαρρύνῃ τὸ Ἰδρυμα τοῦτο, πρὶν ἀπ' ὅλα στὰ πλαίσια τοῦ προγράμματος γιὰ τὴν ἐπιμόρφωση τοῦ ἱεροῦ κλήρου, τῶν λαϊκῶν θεολόγων, τῶν λοιπῶν στελεχῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ γενικὰ ὅλων ἐκείνων, ποῦ ἀπὸ θέσῃ ἢ προαίρεση, μετέχουν ἐνεργὰ στὸ ἔργο τῆς καὶ βαστάζουν τὸ Σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ μέσα σ' ἓνα κόσμος, ποῦ ἔχει ἔντονη τὴν αἴσθησι τοῦ «ἐπερχομένου λιμοῦ». Γνωρίζομε πὼς οἱ ἐργάτες τοῦ Εὐαγγελίου ἀπειλοῦνται διαρκῶς ἀπὸ τὴν πνευματικὴ κόπωση καὶ τὴν ἀμφιβολία μήπως «εἰς κενὸν ἔδραμον καὶ εἰς κενὸν ἐκοπίασαν» (Φιλιπ. 2, 16). Τοῦτο εἶναι φυσικὸ καὶ ἀναπόφευκτον ἴσως, ὅταν, ἐνῶ στοὺς πιὸ πολλοὺς τομεῖς τοῦ κοινωνικοῦ βίου ἀναγνωρίζεται καὶ ἱκανοποιεῖται ἡ ἀνάγκη γιὰ τακτικὴ ἐνημέρωση, ἐπιμόρφωση καὶ ἐξειδίκευση, τὰ στελέχη τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔργου ἐγκαταλείπονται συνήθως ἀβοήθητα σὲ ἓναν ἀγώνα, ποῦ ἔχει ἀξιώσεις πολὺ δυσανάλογες πρὸς τὰ ἐφόδιά των.

Μὲ τὴν πρόθεση αὐτὴ θέτομε ἀπὸ σήμερα τὴν Ἀκαδημία στὴ διάθεση τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης καὶ στὴ διακονία τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μας γενικώτερα. «Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζοντες» (Γαλ. 6, 2) καὶ τὸν «ὀνειδισμόν τοῦ Χριστοῦ φέροντες» (Ἑβρ. 13, 13) ὁμόψυχα μέσα σὲ ἓνα σταθερὰ μεταβαλλόμενο καὶ πρὸς τὴν ἐκκοσμίκευση κατευθυνόμενο κόσμος, θὰ ἐπιτύχωμε ἀσφαλῶς νὰ ἀποδεσμεύσωμε τὶς ἀνακαινιστικὰς, τὶς δημιουργικὰς, τὶς μόνες ἀληθινὰ ἐπαναστατικὰς δυνάμεις τῆς ἐλληνορθόδοξου κληρονομίας μας, γιὰ νὰ ζήσῃ τὸ Ἔθνος μας καὶ ὁ κόσμος.

Ὁ ὁραματισμὸς ἔπειτα τοῦ σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριάρχου Ἀθηναγόρα Α', ποῦ ἀποβλέπει στὸ νὰ προαχθῇ τὸ ὁμόγνωμο φρόνημα τοῦ πληρώματος τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν σὲ μιὰ τόσο κρίσιμη στιγμή τῆς Ἰστορίας, κατὰ τὴν ὁποία ὀφείλει νὰ δώσῃ πειστικὰ τὴ μαρτυρία τῆς ἡ Ὀρθοδοξία, ὁ ὁραματισμὸς αὐτός, λέγω, ποῦ ἀπέφερεν ἤδη ἔξοχους καρπούς, ἐπιτρέπει καὶ στὸ Ἰδρυμα τοῦτο νὰ ἐλπίζῃ, πὼς θὰ πραγματωθῇ καὶ ἡ ἄλλη πρόθεσί του, νὰ γίνῃ δηλαδὴ ἓνας τόπος, μιὰ γέφυρα γιὰ τὴν καλύτερη γνωριμία καὶ κοινωνία, γιὰ ἓνα γόνιμο συμπνευματισμὸ τῶν Ὀρθοδόξων.

Στὸ πλαίσιον αὐτὸ αἰσθάνεται τὸ Ἰδρυμα ἔντονα τὴν ὑποχρέωση νὰ συνδράμῃ, κατὰ δύναμη, τὸ ἔργο τῆς Ὀρθοδόξου Ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς, κυρίως μὲ τὴν προετοιμασίαν τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας, ποῦ πρέπει, πρὶν ἀπ' ὅλα, νὰ ἀποκτήσῃ ἱεραποστολικὴ συνείδησι, ὥστε νὰ πάρῃ ἐνεργὰ μέρος στὴν ἀρχόμενη μὲ καλοὺς οἰωνοὺς προσπάθειαν. Ἀλλὰ καὶ μὲ ἄλλες ἐνέργειες, μάλιστα δὲ μὲ τὴν παροχὴν ἐκπαιδευτικῶν καὶ μορφωτικῶν εὐκαιριῶν σὲ νέους ἀπὸ τὴν Ἀσία καὶ τὴν Ἀφρική, ἐλπίζει νὰ διακονήσῃ ἡ Ἀκαδημία τὸ ἔργον αὐτό. Τὸ Ἰδρυμα ἐπιθυμεῖ, τέλος, νὰ ἐπιδιώξῃ, ἐὰν ὁ Θεὸς

Τὸ «Κρητικό Τζάκι»

εὐδοκίηση, συναντήσεις καὶ διάλογο με ἐκπροσώπους ἀπὸ τὶς μὴ χριστιανικὲς θρησκείες, διάλογο πὺν ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὴν ἰσχυροποίηση τοῦ ρεύματος τῆς ἀθεΐας καὶ τοῦ ὕλισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάγκη νὰ γεφυρωθῇ τὸ χάσμα πὺν χωρίζει καὶ ἀντιθέτει τοὺς λαοὺς.

Ὅτι ἡ Ἀκαδημία θὰ ὑπηρετήσῃ με ζῆλο καὶ φρόνηση καὶ στὰ πλαίσια πάντοτε τῶν ὅσων ἀποφασίζονται πανορθοδόξως, τὸ οἰκουμενικὸ ἔργο τῆς καταλλαγῆς τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, εἶναι βέβαια αὐτονόητο. Αὐτὸ γνωρίζομε πὺν εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνόθευτο φρόνημα τῆς Ὁρθοδοξίας. Οἰκουμενικὸ τὸ κήρυγμα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ οἰκουμενικὸ τὸ Ἑλληνικὸ σκεῦος, με τὸ ὁποῖον ἐφθασε τὸ χαρμόσυνο ἄγγελμα ὡς τὰ πέρατα τῆς γῆς. Οἰκουμενικοὶ οἱ μεγάλοι Πατέρες καὶ διδάσκαλοι τῆς Ὁρθοδοξίας. Οἰκουμενικὸ τὸ μαρτύριό της, οἰκουμενικὴ ἡ μαρτυρία καὶ ἡ Ἱστορία της. Οἰκουμενικὸ, ὄχι «ἐξ ὑφαρπαγῆς», ἀλλὰ κατὰ τὸν σταθερὸ του προσανατολισμὸ τὸ πρῶτο στὴν τάξη Πατριαρχεῖο τῆς Ὁρθοδοξίας, τμῆμα τοῦ ὁποῖου ἀναπόσπαστο εἶναι καὶ ἡ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία τῆς Κρήτης, πὺν καυχᾶται ἐπίσης γιὰ τὸ οἰκουμενικὸ πνεῦμα μεγάλων τέκνων καὶ ἁγίων της, γιὰ τὴν οἰκουμενικότητα τοῦ πληρώματός της γενικά. Οἰκουμενικὴ ἡ θεολογία τῆς Ὁρθοδοξίας, οἰκουμενικὴ ἡ λατρεία, οἰκουμενικὸ τὸ Ἅγιον Ὅρος στὴ σύνθεση τῶν κοινοβίων καὶ στὶς ἀνέφελες στιγμὲς τῆς Ἱστορίας του. Οἰκουμενικὴ ἡ δομὴ καὶ ἡ διοίκηση, οἰκουμενι-

κή ή έμπειρία και ή αποκαρδοκία τής 'Ορθοδοξίας, οίκουμενική λοιπόν ή ουσία και ή αποστολή της. Κι' αν υπήρξε συχνά οίκουμενική και ή πικρία της, οίκουμενική μαρτυρείται σήμερα ή αγάπη της και ή συγγνώμη. Δέ λησμονούμε, φυσικά, πόσο δύσβατος είναι ό δρόμος τής καταλλαγής, πόσον έδραιωμένα τά εμπόδια, πόσον άπροσμέτρητη ή ευθύνη απέναντι στην αλήθεια! Άν όμως ισχύει αυτό που είπαμε στην αρχή, πώς ή αλήθεια για τó χριστιανό δέν αποκαλύπτεται στην απλή αναζήτηση του νοϋ, αλλά στο αγαπητικό άνοιγμα τής καρδιάς, τότε ασφαλώς ισχύει και για τόν οίκουμενικό διάλογο ό λόγος του ποιητή:

«Όσο πιό πλέρια αγαπās, τόσο και πιό πολύ γνωρίζεις»!..

Με αυτή την έννοια θά καλλιεργήση τó 'Ιδρυμα πυκνές διεκκλησιαστικές επαφές, κατά τις όποιες ελπίζομε πώς θά δώση μιá χρήσιμη για τή διακονία τής καταλλαγής μαρτυρία τής 'Ορθοδοξίας. Είναι, άλλωστε, ζωηρή άκόμη στη συνείδησή μας ή επίσημη δήλωση που έκαμε πριν λίγες μόλις εβδομάδες από τó βήμα τούτο ό διάσημος θεολόγος του Προτεσταντισμού Καθηγητής Edmund Schlink: «'Η 'Ορθοδοξία καλείται, ίνα, έξερχομένη τής απομονώσεως, άπεκαλύψη εις τους λοιπούς χριστιανούς τόν πλούτον των πνευματικών θησαυρών, τους όποιους διετήρησεν αλώβητους διά μέσου των αίωνων». Θά άμελήσωμε λοιπόν «του χαρίσματος» μας; (Α' Τιμ. 4, 14). Άν καυχόμεθα για τήν κληρονομία μας, ή παρακαταθήκη αυτή δέν μπορεί νά μείνη άνενέργητη: «Ου καίουσι λύχνον και τιθέσιν αυτόν υπό τόν μόδιον» (Ματθ.5,15).

Ό διάλογος με τó σύγχρονο άνθρωπο

Ό διάλογος τής 'Ορθοδοξίας με τó σύγχρονο άνθρωπο είναι ό άλλος ευρύτατος χώρος, μέσα στον όποιον αποτολμά νά προχωρήση και νά έργασθ ή 'Ακαδημία. Στο βήμα τούτο μάς ώθει ή συνειδητοποίηση τής ιδιαίτερης ευθύνης που φέρει ή 'Εκκλησία για τά ιδιόμορφα προβλήματα τής πίστεως και τής ζωής του ανθρώπου τής εποχής μας.

Είναι δύσκολο νά προσδιορίση κανείς τήν έννοια «σύγχρονος άνθρωπος». Από καθαρά χρονική άποψη όλοι οι άνθρωποι μιās εποχής είναι βέβαια «σύγχρονοι». Παρατηρήθηκε, ωστόσο, πάντοτε και παρατηρείται ιδιαίτερα σήμερα μιá σημαντική διαφοροποίηση. Άν όρίσωμε τόν πολιτισμό ως τó σύνολο των αυτονόητων στη ζωή ενός λαού, είναι εύκολο νά άντιληφθοϋμε τήν ουσία του προβλήματος: Όσοι άνθρωποι αποδέχονται άκόμη αυθόρμητα ό,τι και στο παρελθόν ίσχυεν ως αυτονόητο, άνήκουν, χωρίς άμφιβολία, σέ έναν πολιτιστικό «χρόνο» διαφορετικό από εκείνο, στον όποιον όδεϋουν όσοι αισθάνονται τόν έαυτό τους άνέστιο μέσα στο κατά παράδοση πολιτιστικό σκεϋος. Ό διαφορισμός αυτός άλλοτε είναι αποτέλεσμα προσωπικής τοποθετήσεως και έκδηλώνεται ως κριτική των αυτονόητων και έμμεση ή άμεση έγκατάλειψη, κάποτε μάλιστα και ως επαναστατική αποβολή των, ενώ άλλοτε όφείλεται στην ίδια τή δυναμική ιδιονομία του πολιτισμού ή συντελείται ως συνέπεια έξωτερικών επιδράσεων και

ἐκφράζεται ὡς κ ρ ί σ η τῶν αὐτονοήτων. Πολὺ συχνὰ καὶ τὰ δύο φαινόμενα εἶναι παράλληλα. Ἡ κρίση εἶναι ἀποτέλεσμα τόσο τῆς κριτικῆς, ὅσο καὶ τῆς δημιουργίας νέων ἢ τῆς ἐπιβολῆς ξένων πολιτιστικῶν αὐτονοήτων. Ἡ ἀδυναμία ἢ ἡ ἄρνηση τοῦ συνόλου τῶν ἀνθρώπων νὰ παρακολουθήσουν ταυτόχρονα τὴν διαδικασίαν αὐτὴ προκαλεῖ πολλές ἀπὸ τὶς κοινωνικὰς συγκρούσεις (ἀντίθεση γενεῶν, συντηρητικοί—προοδευτικοί, κατεστημένο—ἐπανάσταση κλπ.).

Εἶναι γνωστὸ πὺς κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ Διαφωτισμοῦ καὶ τῶν νεωτέρων ρευμάτων καὶ ἐξελίξεων ὁ Νέος Ἑλληνισμὸς πέρασε, ὅπως καὶ πολλὰς ἄλλας κοινωνίες, σὲ μιὰ διαδικασίαν, πὺ μποροῦμε νὰ τὴν ὀνομάσωμε κατὰ τοῦτο ὡς ε ἰ κ ο ν ο κ λ α σ τ ι κ ῆ, καθ' ὅσον ἐπιφέρει βαρὺτατὴ κρίση καὶ ἐγκατάλειψη ἢ ὑποκατάσταση πολλῶν ἀπὸ τὰ παλαιότερα αὐτονόητα.

Ἡ ποιμαίνουσα Ἐκκλησία μας, ὥστόσο, δὲν ἐπέτυχε, ὅπως εἶπαμε παραπάνω, νὰ παρακολουθήσῃ σὲ ὅλῃ τὴν ἔκτασιν καὶ τὸ βάθος τῆς τὴν ταχύτατῃ αὐτῇ ἀλλαγῇ. Ἡ συναίσθησις τῆς εὐθύνῃς γιὰ τὴ βαρὺτιμὴ κληρονομία τῆς, οἱ πολυποίκιλεις ἐξωτερικὰς ἐπιβουλὰς, οἱ διαρκεῖς ἐσωτερικοὶ περισπασμοί, ἡ στροφὴ τοῦ ἐνδιαφέροντος πρὸς τὴ διοίκησιν καὶ τὴν ὀργάνωσιν καὶ ἡ δέσμευσίς τῆς σὲ σχήματα περασμένα ἢ σὲ ξένα πρὸς τὴ φύσιν καὶ τὴν ἀποστολὴν τῆς ἔργα, δὲν ἄφησαν τὴν Ἐκκλησίαν νὰ συνεχίσῃ τὴν στράτευσίν τῆς στὸ ζωντανὸ ἐκεῖνο διαφωτιστικὸν κίνημα, πὺ εἶχε ἀρχίσει πρὶν ἀπὸ τὴν Ἐπανάστασιν μὲ τὴ σύμπραξιν φωτισμένων κληρικῶν. Ἡ νεοελληνικὴ θεολογία μας, ἀπὸ τὴν ἄλλῃ μεριά, ὑποχρεωμένη νὰ διαδράμῃ μὲ γοργὸν ρυθμὸν τὸ ἔδαφος τῆς ἐπιστήμης, πὺ εἶχε μείνει ἀγεώργητο κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας, δὲν ἐπέτυχε, παρὰ τὴν πλοῦσιν ἐπιστημονικὴν καὶ μορφωτικὴν τῆς προσφοράν, νὰ ἀνοίξῃ τοὺς ζωτικὸς κρουνοὺς τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ νὰ ποτίσῃ μὲ ἀνόθευτο νερὸ τὴν πνευματικὴν καὶ κοινωνικὴν δίψαν τοῦ λαοῦ.

Ἔτσι, ὕστερα ἀπὸ 150 χρόνια ἀνεξάρτητου ἐθνικοῦ βίου, τὸ κήρυγμα, ἢ κατήχησις καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀγωγή γενικὰ, ὁ ἐκκλησιαστικὸς τύπος κλπ. συνεχίζουν νὰ προσφέρουν συχνὰ μιὰν ἀποπνευματοποιημένην Ὁρθοδοξίαν: ἓνα σύστημα νοησιαρχικοῦ σχολαστικισμοῦ, μιὰ χρησιμοθηρικὴ ἠθικολογία, ἓνα πλαίσιον ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς σφωφρονιστικῆς, ἓνα ἀποθησαύρισμα ἐθνικῶν καὶ ἄλλων κοσμικῶν καυχήσεων.

Ὁ λαὸς βέβαια, πὺ δὲν φαίνεται νὰ ἔχῃ ἀποκοπῇ ἀκόμῃ, κατὰ ἓνα σημαντικὸν ποσοστὸν, ἀπὸ τὶς ρίζας τῆς Ὁρθοδοξίας, θὰ μπορούσε, μὲ τὶς ποικίλεις ἐκδηλώσεις του, νὰ μετριάσῃ τὴν ἀπαισιδοξίαν πὺ κυριεύει κάθε χριστιανικὴ συνείδησις ὅταν ἀνακρίνῃ μὲ νηφαλιότητα τὴν πορείαν τοῦ ἐθνικοῦ καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μας βίου. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐξαπατοῦν τὰ φαινόμενα. Ἡ ἀμβλυνσις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος δείχνει καθαρὰ τὴν πραγματικὴν κατεύθυνσιν τῆς πορείας.

Ἀδιάφυστη μαρτυρία εἶναι ἡ ἀπόστασις ἢ, πιδὸ σωστά, ἡ διάστασις ἀνάμεσα στὴν Ἐκκλησίαν καὶ στὴν νεοελληνικὴν ἐπιστήμην καὶ διανόησιν γενι-

κώτερα. Ἡ θεολογία μας ἀντιμετώπισε τὶς νεώτερες τάσεις καὶ ἐξελίζεις στὴν ἐπιστήμη, στὴν τέχνη, στὴ φιλοσοφία κλπ. ἀπολογητικὰ μᾶλλον παρά διαλογικὰ. Πῆρε στάση ἐπιφυλακτική, κριτική, ἀντιρρητική. Ἐτσι ὄχι μόνο δὲ μπόρεσε νὰ ἀνακόψη, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο ἐνίσχυσε τὸ φαινόμενο τῆς ἐκκοσμικεύσεως, ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω. Ἡ διανόηση ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς μίλησε μὲ ἀπέχθεια γιὰ «βυζαντινισμοὺς» καὶ «σκοταδισμοὺς», ὄχι μὲν πάντοτε ἄδικα, πολὺ συχνὰ ὅμως ἀπὸ προκατάληψη καὶ ἄγνοια. Γιατὶ πρέπει νὰ λεχθῇ καὶ τοῦτο: ἡ ἀντίληψη ποὺ ἔχουν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς διανοουμένους μας γιὰ τὴν Ἐκκλησία καὶ τὴ χριστιανικὴ πίστη μαρτυρεῖ συχνὰ μιὰν ἀπεκαρδιωτικὰ χονδροειδῆ ἄγνοια καὶ παρεξήγηση.

Ὅπως δὴποτε ἰσχύει καὶ γιὰ τὸν τόπο μας ὅ,τι χαρακτηρίζει τὴν ἀνάλογη ἐξέλιξη σὲ ἄλλες χώρες: ὅτι δηλαδὴ ἡ Ἐκκλησία ἐμάκρυνε τὸ Θεὸ ἀπὸ τὸν κόσμο, ἐνῶ ἡ διανόηση ἐμάκρυνε τὸν κόσμον ἀπὸ τὸ Θεό. Στὸ μέσον ἔμεινε τὸ κενό. Καὶ μπροστὰ στὸ κενὸ ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται πάντοτε φρίκη καὶ ἄγχος.

Αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν ἀγχώδη καὶ ἐντρομον ἄνθρωπο καλεῖται νὰ συναντήσῃ καὶ πάλιν ἡ Ἐκκλησία. Νὰ μὴν ἀρκεσθῇ στὸν Εὐαγγελισμό τοῦ Χριστοῦ πρὸς ἐκείνους μόνο ποὺ διαθέτουν ἀκόμη «τὴν ἀφελότητα τῆς καρδίας» τοῦ Μακρυγιάννη καὶ τὸν πηγαῖο ὀρθόδοξο στοχασμὸ τοῦ Παπαδιαμάντη καὶ τοῦ Σολωμοῦ. Μιὰ Ἐκκλησία ποὺ δὲν ἔχει χάσει ἀπὸ τὴ συνείδησή της τὴν εἰκόνα τοῦ «σώματος τοῦ Χριστοῦ» (Α΄ Κορ. 12,12 ἐξ.) καὶ τὴν ἀποστολὴ τοῦ ποιμένος (Ἰωάν. 10,11 ἐξ.) καὶ ποὺ καυχᾶται γιὰ τοὺς πιστοὺς καὶ τοὺς ἀγίους της, ὀφείλει καὶ νὰ ὀδυνᾶται γιὰ τοὺς ἄλλους, ποὺ ἴσως ἡ δική μας ἀναξίότητα καὶ ἀσυνέπεια στάθηκε ἀφορμὴ γιὰ νὰ αἰσθάνωνται «μονιάδες» καὶ «desperados», «ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας.... ἐλπίδα μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ» (Ἐφεσ. 2,12).

Ἡ Ὀρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης γνωρίζει πὼς οἱ ἐλάχιστες δυνάμεις της εἶναι πολὺ δυσανάλογες πρὸς τὶς ἀξιώσεις ἐνὸς ἐποικοδομητικοῦ διαλόγου τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὴ διανόηση τοῦ τόπου μας. Δὲν θὰ παραλείψῃ, ὥστόσο, νὰ ἀξιοποιήσῃ πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ κάθε δυνατότητα, γιὰ νὰ φανερωθῇ «ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν ὁ ποιήσας τὰ ἀμφοτέρωτα ἐν καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, τὴν ἔχθραν» (Ἐφεσ. 2,14).

Ἡ κοινωνικὴ εὐθύνη

Μιὰ ἄλλη ὄψη τοῦ προβλήματος «Ἐκκλησία καὶ σύγχρονος ἄνθρωπος» ἀναφέρεται στὴν κοινωνικὴ παρουσία καὶ εὐθύνη τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξηγήσωμε σήμερα μὲ σαφήνεια καὶ εἰλικρίνεια τὶς θέσεις καὶ τὶς σκέψεις μας πάνω στὸ ζήτημα τοῦτο, ὥστε νὰ μὴν ὑπάρξῃ στὸ μέλλον περιθώριο γιὰ ἀπορίες καὶ παρεξηγήσεις.

Ἡ Ὀρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης ἔχει διπλὴ ἀποστολή: Ἐπιθυμεῖ, ὅπως εἴπαμε, νὰ ἀσκήσῃ κυρίως ἔργο ἐκκλησιαστικὸ καὶ πνευματικόν, παράλ-

ληλα ὅμως ἔχει τὴν πρόθεση νὰ προσφέρῃ, κατὰ δύναμη, καὶ κοινωνικὴ διακονία. Μὲ τὸ Κέντρον Ἀγροτικῆς Ἀναπτύξεως, ποὺ ἔχει ἐνταχθῇ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν στὸ εὐρύτερο πρόγραμμα τῆς Ἀκαδημίας, παρέχονται ἤδη στοὺς ἀγρότες μας τεχνικὲς γνώσεις καὶ ποικίλες διευκολύνσεις, ποὺ ἀποβλέπουν στὴν ἀνοδο τοῦ βιοτικοῦ τῶν ἐπιπέδου μὲ τὴ βελτίωση τῶν καλλιεργειῶν καὶ γενικὰ τῶν ὄρων τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ζωῆς τῶν. Τὸ πρόγραμμα αὐτὸ θὰ συστηματοποιηθῇ τώρα στὰ πλαίσια εἰδικῶν ἐκδηλώσεων, μὲ τὴ συνδρομὴ, ὅπως ἐλπίζομε, καὶ τῶν ἀρμοδίων γεωργικῶν Ὑπηρεσιῶν. Σύντομα θὰ τεθοῦν σὲ ἐφαρμογὴ προγράμματα ἐπιμορφώσεως ἐν ἡλίκῳ. Ἰδιαίτερη θὰ ἐπιδείξῃ τὸ Ἰδρυμα μέριμνα γιὰ τὰ προβλήματα τῶν Νέων. Ὅποιαδήποτε φροντίδα γιὰ τὰ προβλήματα τῆς γυναίκας στὴ σύγχρονη κοινωνία καὶ μάλιστα στὴν ὑπαιθρο, θὰ βρῇ τὴν Ἀκαδημία πρόθυμο συμπαραστάτη. Τὴ στροφή τοῦ ἀνταγωνιστικοῦ τοπικισμοῦ τῶν διαμερισμάτων τῆς Κρήτης πρὸς μιὰ δυναμικὴ συνεργασία καὶ ἀλληλεγγύη κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀρχαίου «σ υ γ κ ρ η τ ι σ μ ο ὺ» θεωροῦμε ὡς πρωταρχικὴ προϋπόθεση γιὰ τὴν πραγμάτωση τῶν μεγάλων στόχων, ποὺ θὰ δικαιώσουν τοὺς ἀγῶνες τῆς Μεγαλονήσου καὶ θὰ σημάνουν τὴν ἀπαρχὴ τοῦ λαμπροῦ μέλλοντος, ποὺ ὅλοι ὀνειρευόμεθα. Πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ θὰ ἐργασθῇ τὸ Ἰδρυμα μὲ ἐπιμονὴ καὶ ἐλπίζομε πὼς θὰ ἀποτελέσῃ πραγματικὰ «τὸ σπίτι τῆς Κρήτης», τόπο συναντήσεως, συναδελφώσεως καὶ δημιουργικοῦ συνασπισμοῦ τῶν Κρητῶν. Ἡ κοινοτικὴ καὶ περιφερειακὴ ἀνάπτυξη, ἡ συμβολὴ στὴν ἀνάσχεση τῆς ἀστυφιλίας καὶ τῆς μεταναστεύσεως, τὰ προβλήματα τῶν ἐπαναπατριζομένων Ἑλλήνων ἐργαζομένων καὶ γενικὰ ἡ ἐνθάρρυνση τοῦ ἀνθρώπου στὸ μόχθο του γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη καὶ τὴν πολιτιστικὴ προκοπὴ τοῦ τόπου ἔχουν ἰδιαίτερη θέση στὸ πρόγραμμα καὶ στὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ἀκαδημίας. Τὸ ἐπιστημονικὸ ἔργο τοῦ Ἰδρύματος, τέλος, δὲν θὰ περιορισθῇ στὸ χῶρο τῆς θεολογίας μόνον, ἀλλὰ θὰ ἐπεκταθῇ στὴ διερεύνηση ζωτικῶν προβλημάτων τοῦ πνευματικοῦ καὶ κοινωνικοῦ μας βίου.

Γιὰ τὴ διακονία αὐτὴ δὲ θεωροῦμε ἀπαραίτητη μιὰ θεολογικὴ καὶ ἐκκλησιολογικὴ θεμελίωση. Εἶπαμε πὼς ὁ χαρακτήρας τοῦ Ἰδρύματος εἶναι διφυῆς. Καὶ νομίζομε πὼς ἡ ἐπιθυμία μας νὰ συνεισφέρωμε, κατὰ δύναμη, στὴν πρόοδο τῆς Πατρίδας μας ἀποτελεῖ ἐπαρκὴ δικαιολογία γιὰ τὴν ἐνασχόληση καὶ μὲ ἀντικείμενα, ποὺ θεωροῦνται ὡς «ἀλλότρια» γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴ θεολογία.

Ἐπιθυμοῦμε, ὥστόσο, νὰ ἐρωτήσωμε τὴ στιγμὴ αὐτὴ: τί εἶναι πράγματι γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἰδιον καὶ τί ἀλλότριον; Τί ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ ὀνομάζομε γενικὰ «κοινωνία» ἢ «κόσμον» ἀνήκει στὴν Ἐκκλησίαν καὶ τί εἶναι ξένο γι' αὐτήν;

Γνωρίζομε πὼς ποτὲ στὴν ἱστορίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ δὲ δόθηκε ὁμόφωνη ἀπάντηση στὰ ἐρωτήματα αὐτά. Καὶ σήμερα οἱ γνώμες διχάζονται. Οἱ μὲν ἔχουν τὸ βλέμμα σταθερὰ στραμμένον πρὸς τὴν ἐσχατολογικὴ ἐπαγγελία

τοῦ Εὐαγγελίου καὶ βρίσκουν ὄχι μόνο μάταιη, ἀλλὰ καὶ θεολογικὰ ἀπαράδεκτη τὴν ἐνασχόληση μὲ τὴ ματαιότητα τῶν ἐπιγείων. Οἱ ἄλλοι αἰσθάνονται ζωηρὰ τὴν κοινωνικὴ εὐθύνη τοῦ Χριστιανοῦ καὶ πιστεύουν πὼς ἡ ὁδὴν τοῦ κόσμου ὀφείλει νὰ εἶναι ὁδὴν καὶ σταυρὸς τῆς Ἐκκλησίας. Ὑπάρχουν βέβαια καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἐπείγονται νὰ ἐγκαθιδρύσουν τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ στὴ γῆ, ἔστω καὶ ἂν αὐτὸ πρέπει νὰ συντελεσθῇ μὲ τὴν ἐξαπάτηση καὶ τὴν καταδυνάστευση τοῦ ἀνθρώπου. Γι' αὐτοὺς ὁμως δὲν ἀξίζει νὰ γίνη λόγος ἐδῶ! Ἡ κοινωνικὴ διακονία τοῦ Ἰδρύματος θεμελιώνεται στὴν πεποίθηση πὼς καὶ οἱ δυὸ βασικὲς ἀπόψεις εἶναι βιβλικὰ νόμιμες, μόνον ἐφ' ὅσον ἡ μιὰ ἀποτελεῖ προέκταση καὶ ἔλεγχος τῆς ἄλλης. Διαφορετικὰ συμβαίνει ὅ,τι ὁ Oswald Spengler ἐθεώρησε ὡς χαρακτηριστικὸ τοῦ στοχασμοῦ τοῦ Τολστόϊ καὶ τοῦ Ντοστογιέφσκη: ὁ πρῶτος περιμένει ἀπὸ τὸ Χριστιανισμὸ τὴ λύτρωση τῆς κοινωνίας. Βλέπει στὸ Εὐαγγέλιο μόνο δυνάμεις ἱκανὲς νὰ ἐπενεργήσουν τὴν κοινωνικὴ ἐπανάσταση. Ἡ στάση αὐτὴ ἰσοδυναμεῖ μὲ «ἀκρότατον ἐξευτελισμὸ τοῦ Μεταφυσικοῦ ἀπὸ τὸ Κοινωνικὸ». Τὸν «ἀκρότατον ἐξευτελισμὸ τοῦ Κοινωνικοῦ ἀπὸ τὸ Μεταφυσικὸ» ἐπιχειρεῖ, ἀντίθετα, κατὰ τὸν Spengler, ὁ Ντοστογιέφσκη, ποὺ θεωρεῖ τὸν κόσμον ὡς κάτι «ἀδιάφορο» γιὰ τὸ δράμα τῆς ψυχῆς καὶ τὴ λύτρωσή της. Ἴσως οἱ χαρακτηρισμοὶ ἀδικοῦν τοὺς δυὸ κορυφαίους συγγραφεῖς. Δὲν πρόκειται ὁμως νὰ μείνῃ κανεὶς σήμερα χωρὶς φανατικούς ὁπαδούς ἂν ταχθῇ μὲ τὴ μιὰ ἢ τὴν ἄλλη ἄποψη! Πολὺ ἐπίκαιρη καὶ σήμερα ἡ «Θεολογία τῆς Ἐπαναστάσεως», ποὺ ἐξαρτᾶ τὸ νόημα, τὴν ἀποστολὴ καὶ τὸ μέλλον τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ τὴ συμβολὴ του στὴν ἀλλαγὴ τῆς δομῆς τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Ἐπίκαιρη ὁμως, ἐπίσης, καὶ ἡ ἄλλη τάση, ἐκείνη ποὺ κατηγορεῖ ὡς ὑλιστικὴ ἀντίληψη τοῦ Χριστιανισμοῦ κάθε ἐνασχόληση τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὰ βιοτικὰ προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ θεολογία τῆς Ἀκαδημίας εἶναι καὶ ὡς πρὸς τὸ πρόβλημα τοῦτο μιὰ θεολογία γεφυρώσεως τοῦ χάσματος. Νομίζομε δὲ πὼς καὶ ἡ θεολογία αὐτὴ βρίσκει τὴ δικαίωσή της στὴν οὐσία τῆς Ὁρθοδοξίας, ἡ ὁποία μάλιστα μπορεῖ νὰ καταδείξῃ τὴν ὀρθὴ διέξοδο στὸ σχετικὸ δ ε ί λ η μ μ α ὁλόκληρου τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου.

Ἡ Ὁρθοδοξία διαθέτει τὴν πιὸ ρεαλιστικὴ ἀντίληψη γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴν κοινωνία, γιατί γνωρίζει τὴν πραγματικότητά τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ Σατανᾶ ὡς πραγματικότητα ὄχι ἀπλῶς ἠθικὴ, ἀλλ' ὄντολογικὴ. Γι' αὐτὸ δὲν παρὰσυρόμεθα σὲ ἓνα χιλιαστικὸ εὐδαιμονισμό, οὔτε καὶ στὴν αἰσιοδοξία τοῦ «κοινωνικοῦ Εὐαγγελίου». Δὲν θεωροῦμε τὸ Εὐαγγέλιον ὡς «ὁδηγὸ καλῆς συμπεριφορᾶς», ὡς σύστημα κανόνων πρὸς «ἐξυγίανση» καὶ τελείωση τῆς κοινωνίας. Γνωρίζομε, ἄλλωστε, πόσον ἐγκληματικὰ εἶναι μερικὰ «ἐξυγιαντικὰ μέτρα» ποὺ λαμβάνονται πολλὰς φορὲς στὸ ὄνομα δῆθεν τοῦ Χριστιανισμοῦ! Ἀλλ' οὔτε καὶ τὴν ἀπαισιοδοξία ἐκείνων συμμεριζόμαστε, ποὺ δικαιολογοῦν τὴν ἀπουσία τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ κάθε κοινωνικὴ εὐθύνη, ἐπικαλούμε-

Ὁ Γεν. Διευθυντὴς
τῆς Ἀκαδημίας

νοι τὸ ἐπιχείρημα, πὼς ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας (ἡ σωτηρία τῶν ψυχῶν) εἶναι ἄσχετη πρὸς τὴ ματαιότητα τῶν ἐγκοσμίων πραγμάτων. Πιστεύομε πὼς ὁ χριστιανὸς μπορεῖ νὰ εἶναι ὄχι μόνον, ὅπως εἶπαμε, ὁ πιὸ ρεαλιστὴς, ἀλλὰ παράλληλα καὶ ὁ πιὸ αἰσιόδοξος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Γνωρίζει πὼς τὸ τέλος τοῦ κόσμου θὰ σφραγισθῇ μὲ τὴν ὀλοκληρωτικὴ ἀποτυχία τῆς Ἱστορίας (Ματθ. 24). Γνωρίζει ὅμως, ἐπίσης, πὼς τὸ νόημα τῆς Ἱστορίας βρίσκεται πέραν ἀπὸ τὸ χρόνο. Ζῇ στὴν Ἱστορία, ἀλλὰ μετέχει στὴν αἰωνιότητα. Ἡ Ἱστορία «κεῖται εἰς χεῖρας Θεοῦ ζώντος», ποὺ σώζει καὶ ἐκείνη καὶ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν κόσμο ἀπὸ τὸ δρᾶμα τῆς ματαιότητος. Ποιὸ νόημα ἔχει ἡ πίστη στὴν ἀ ν α κ α ί ν ι σ η τῆς κτίσεως ἐν Χριστῷ, ὁ πανηγυρισμὸς τῆς Ὁρθοδοξίας γιὰ τὴ μ ε τ α μ ὀ ρ φ ω σ η, ποιά ἡ δόξα τῆς ἀ ν α σ τ ᾶ σ ε ω ς, πὼς «τὰ πάντα πεπλήρωται φωτός...», πὼς ὁ Χριστὸς «καινὰ ποιεῖ πάντα», πρὸς τὶ τὸ μήνυμα «χαίρετε λαοὶ καὶ ἀγαλλιᾶσθε», ἂν τὸ ὕψιστο καὶ ἔσχατο ποὺ ἔχει νὰ πῇ ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ἡ ὑπόμνηση τῆς ματαιότητος;

Ἀσφαλῶς τίποτε δὲν εἶναι γιὰ τὸ Θεὸ τόσο μάταιον, ὅσον ἡ θεολο-

γία της ματαιότητας!. 'Ο κόσμος δὲν εἶναι δικός μας γιὰ νὰ ὀρίσωμε ἑμεῖς τὸ νόημά του. 'Ο κόσμος ἀνήκει στὸ Θεό. 'Ο δὲ Θεὸς «οὕτως... ἠγάπησε... τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν τὸν μονογενῆ ἔδωκεν... ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ» ('Ιωάν. 3,16-17).

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ κόσμος τοῦ Θεοῦ ἔχει περάσει σήμερα στὸ στάδιο ἑνὸς καθολικοῦ μετασχηματισμοῦ. Εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῇ ἀδιάφορη γιὰ τὴν Ἐκκλησία ἡ διαδικασία αὐτὴ τῆς ἀλλαγῆς; 'Ο ἑλληνικὸς χῶρος π.χ. μεταβαίνει ταχύτατα ἀπὸ τὴν κλειστή, αὐτάρκη, κοινοβιακὴ καὶ στὸ βάθος φιλανθρωπῆ ἀγροτικῆ οἰκονομία καὶ δομῇ τῆς ζωῆς, στὸν οἰκονομικὸν ὀρθολογισμό τῆς βιομηχανίας, τῶν ἐπιχειρήσεων, τῆς κοινωνίας τῶν μεγάλων ἀστικῶν κέντρων. Τί σημαίνει αὐτὸ γιὰ μιὰ Ἐκκλησία ποὺ ἡ λατρεία, ἡ νοοτροπία, ἡ θεολογία καὶ ἡ ζωὴ της εἶχε διαμορφωθῇ κυρίως γιὰ νὰ ἀνταποκρίνεται στὶς ἀνάγκες τοῦ ἀγροτικοῦ βίου; Εἶναι ἀδιάφορη γιὰ τὴν Ἐκκλησία ἡ εἰσόδος τοῦ πληρώματός της στὴν περιπέτεια τοῦ σκληροῦ ἀνταγωνισμοῦ καὶ τῶν βιαιῶν συγκρούσεων; Βέβαια, ὁ ἄνθρωπος δὲν γνωρίζει πάντοτε τὸ «ἔν, οὐ ἔστι χρεῖα» (Λουκ. 10,42). Τοῦτο ἔχει ὡς πρώτην ἀποστολὴ νὰ ὑπενθυμίξῃ καὶ νὰ προσφέρῃ σ' αὐτόν ἡ Ἐκκλησία, τὸν «ἄρτον τῆς ζωῆς» ('Ιωάν. 6,35). Ἡ Ἐκκλησία ὁμως δὲν ἐλησμόνησε ποτὲ νὰ προσεύχεται καὶ «ὡπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς καὶ καιρῶν-εἰρηνικῶν».

Κανεῖς δὲν ἀρνήθηκε ποτὲ στὴν Ἐκκλησία τὸ δικαίωμα τοῦτο. Πῶς λοιπὸν μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐκτροπὴ καὶ μάλιστα ὡς «ὕλιστικὴ» ἐρμηνεία τοῦ Χριστιανισμοῦ ἡ ἀνάλογη πρὸς τίς συνθήκες τοῦ παρόντος προσευχὴ καὶ μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὸ καλὸ «κλῖμα» μέσα στὸ ἐργοστάσιο καὶ στὴν ἐπιχείρησι καὶ ἡ φροντίδα της γιὰ «καιροὺς εἰρηνικοὺς» καὶ ἀπόλεμους, ὥστε νὰ ζήσῃ ὁ κόσμος;

Ἡ Ἐκκλησία ἄσκησε πάντοτε τὴν θεραπευτικὴ φιλανθρωπία, ἐπουλῶνοντας ἢ ἀπαλύνοντας πληγὰς στὸ σῶμα τῆς κοινωνίας. Κανεῖς δὲν ἐκατηγόρησε ποτὲ τὴν Ἐκκλησία γιὰ τὴ μέριμνά της αὐτῇ. Ποιὸς λοιπὸν μπορεῖ νὰ τὴν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν ὑποχρέωσι νὰ προχωρήσῃ τώρα πέραν ἀπὸ τὴν θεραπευτικὴ στὴν προληπτικὴ φιλανθρωπία; 'Ο θεολογικὰ νόμιμος χῶρος γιὰ τὴν παρουσία, τὴ μαρτυρία καὶ τὴ δράσι τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι ὁ χῶρος τοῦ «Ἀγίου», ἀλλ' ὁ χῶρος τοῦ Δαιμονικοῦ. Στὰ σκοτεινὰ ἐκεῖνα ἔγκατα, ὅπου τὸ κακὸ ὀργανώνεται καὶ ἀπεργάζεται τὴν καταδυνάστευσι τοῦ ἀνθρώπου, ἐκεῖ ὀφείλει νὰ κατεβῇ ἡ Ἐκκλησία, ὅπως ἀκριβῶς κατέβηκε ὁ Κύριός της στὸν Ἄδη.

Ἡ θέσι μας θὰ γίνῃ σαφέστερη, ἂν ἀναφερθοῦμε στὸ καθολικὸ φαινόμενο ποὺ ὀνομάζομε ἐκκοσμίκευσι. Εἶναι γνωστὸ πῶς ἡ Ὁρθοδοξία μίλησε πάντοτε γιὰ τὴν πληρότητα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν καθολικότητα τῆς σωτηρίας. Ἡ Ἐκκλησία ἀνέλαβε στοὺς κόλπους της τὸν κόσμον ὁλόκληρον, καὶ τὸν «ἀναφέρει» ὁλόκληρον ἐπίσης κατὰ τὴ θεία λειτουργία στὸ Θεό. Αὐτὸ καὶ ὄχι, ὅπως συνήθως πιστεύεται, ἡ «ἐναρμόνιος» σχέσι

Ἐκκλησίας καὶ Κράτους στὸ Βυζάντιον, ἐξηγεῖ τὴν παρουσία τῆς Ἐκκλησίας σὲ ὅλες τὶς φάσεις τοῦ ἱστορικοῦ μας βίου, σὲ ὅλες τὶς πτυχές τῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ μας. Κατὰ τὰ νεώτερα χρόνια ὅμως καὶ τὸ αὐτονόητον αὐτὸ πέ-
ρασε σὲ κρίση. Τὰ αἷτια ὑπῆρξαν πολλά. Μνημονεύω μόνο τὸ θεολογικὸ
προβληματισμό. Ἐντρομοὶ μπροστὰ στὶς καινοφανεῖς ἐξελίξεις, βιαστήκαμε
νὰ ἀνεγείρωμε καὶ πάλι τὸ «μεσότοιχον» ποὺ εἶχε πέσει μὲ τὴν ἀνάσταση
τοῦ Χριστοῦ. Θέσαμε αὐθαίρετα ὅρια στὴ Δημιουργία τοῦ Θεοῦ, διαχωρίζον-
τας ἀνάμεσα στὸ «ἱερὸ» καὶ τὸ «βέβηλο», στὸ «σωματικὸ» καὶ στὸ «ψυχι-
κό», στὸν «πνευματικὸ» καὶ τὸν «τεχνικὸ» πολιτισμό, στὴν «Ἐκκλησία»
καὶ τὸν «κόσμο». Ἐτσι χάθηκε ἡ ἔννοια τῆς ἐνότητος τῆς ζωῆς καὶ πα-
ραδόθηκε στὸ σατανᾶ ὅ,τι ἐξαγοράστηκε μὲ τὸ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ.

Στὴν ἐμμονὴ αὐτῇ τῶν χριστιανῶν νὰ ὑπενθυμίζουν στὸν κόσμον τὴν
«κοσμικότητα» καὶ τὴ ματαιότητά του, ὀφείλεται, ὡς ἓνα σημαντικὸ βαθμό,
ἡ ἐκκοσμίκευση, ποὺ ἀποτελεῖ σήμερα τὸ ὀξύτερο πρόβλημα ὄχι μόνο γιὰ
τὸ Χριστιανισμὸ καὶ τὶς Ὁρησκεῖες, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ
ἀνθρώπου γενικά.

Γιὰ πολλοὺς χριστιανοὺς ἡ γνώση, ἡ ἐπιστήμη, ἡ τέχνη καὶ ἡ τεχνικὴ,
ἡ οἰκονομία κλπ. ἀνήκουν στὴν κατηγορίαν «κόσμος», ποὺ ἐμεῖς νομίζομε
πὺς βρίσκεται στὴν κατὰστασιν τῆς ἀποστασίας καὶ τῆς φθορᾶς. Ἐτσι ἡ δι-
δασκαλία γιὰ τὴν Πρόνοια τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ μεταμορφωτικὴ ἐνέργεια τοῦ Ἀ-
γίου Πνεύματος κινδυνεύει νὰ μείνῃ δόγμα νεκρὸ. Τὸ νόημα καὶ τὴ δικαίω-
ση τοῦ μᾶχθου του φυσικὸ εἶναι νὰ ζητᾶ, ἐπομένως, ὁ ἄνθρωπος στὴν αὐτό-
νομη ἐντελέχεια τῆς Ἱστορίας καὶ στὴν αὐτοδύναμη ἐρμηνείαν τῶν ἐπι-
τευγμάτων του.

Μὲ τὸν ἄνθρωπον ἀκριβῶς αὐτό, ποὺ φαίνεται νὰ ἔχῃ χάσει τὴν προ-
οπτικὴ τῆς αἰωνιότητος, ἐπιθυμεῖ νὰ διαλεχθῇ ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία
Κρήτης σὲ μιὰ προσπάθεια νὰ θεωρηθοῦν τὸ ἔργο καὶ τὰ καθημερινὰ προ-
βλήματα τῆς ζωῆς του κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῆς Ὁρθοδοξίας. Μιὰ τέτοια θ ε ο λ ο -
γ ί α τῆς καθημερινότητᾶς δὲν ἀποβλέπει, βέβαια, στὴ σχολαστικὴ πε-
ριπτωσιολογία, στὴν εὐσεβιστικὴ ἠθικολογία ἢ στὴν ἀποκατάστασιν μιᾶς ἱερο-
κρατικῆς κοσμοθεωρίας. Ἀποβλέπει μόνο στὴν ἄσκηση τῆς εὐαισθησίας τοῦ
ἀνθρώπου, ὥστε νὰ γίνῃ προσιτὴ σ' αὐτὸν ἡ ἐνόραση τῆς παρουσίας τοῦ
Ἀγίου Πνεύματος στὴ ζωὴ καὶ στὴν Ἱστορία.

Ὁ κοινωνικὸς διάλογος

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης ἀφιερώνεται, τέλος, στὴ διακονίαν
τοῦ κοινωνικοῦ διαλόγου.

Ἡ οὐσία τῆς Ἐκκλησίας ἐκφράζεται στὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαρι-
στίας ὡς κοινωνία τοῦ ἀνθρώπου ὄχι μόνο μὲ τὸ Θεό, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν
συνάνθρωπο, τὸν ἀδελφό. Ἀλλὰ μιὰ τέτοια πραγματικότητα γίνεται κάθε μέ-
ρα καὶ λιγότερο προσιτὴ στὸ σύγχρονον ἄνθρωπο. Ἡ δομὴ καὶ οἱ ἐξελίξεις

τοῦ σημερινοῦ βίου ἐλέγχονται ἀπὸ ἔντονα ἀντικοινωνικὲς δυνάμεις καὶ τάσεις. Σημειώνουμε δυὸ ἀπὸ τὰ πιὸ ὀδυνηρὰ φαινόμενα: τὴν ἀπομόνωση καὶ τὴ σύγκρουση.

Εἶναι γνωστὴ ἡ ἀπομόνωση τοῦ ἀνθρώπου τῆς ὑπαίθρου, πού ἡ ἔντασή της εἶναι ἀνάλογη μὲ τὴν ἀραίωση τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τὴν ἀποδυνάμωση τῶν θεσμῶν πού κράτησαν σὲ ἀμοιβαιότητα, συντροφικότητα καὶ ἀλληλεγγύη τὴν ἀγροτικὴ κοινωνία. Γνωστὴ καὶ περισσότερο αἰσθητὴ ἡ ἀπομόνωση τοῦ ἀνθρώπου στὶς πόλεις, ὁ ἀφανισμὸς τοῦ προσώπου μέσα στὶς ἀνώνυμες μάζες, ὁ ἐγκλωβισμὸς του στὰ ἀπομονωτήρια τῶν πολυκατοικιῶν. Γνωστὴ ἡ μετατροπὴ τῶν ἀνθρώπων σὲ ἄφωνα ἐξαρτήματα τῆς μηχανῆς καὶ ἡ δέσμευση ἑκατομμυρίων ἄλλων σὲ ἐργασιακὲς συνθήκες μὲ πλήρη ἀπομόνωση. Μόνος ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος γιατί αἰσθάνεται πῶς ζῇ σὲ μιὰν ἀτμόσφαιρα μὲ πολλὴ ἀβεβαιότητα καὶ μὲ ἀπρόβλεπτους κινδύνους: ἐπιφύλαξη, καχυποψία, ἔλλειψη ἐμπιστοσύνης, ἓνα αἶσθημα ἀπειλῆς ἀπὸ τὴν κοινωνία, τὸν παρωθοῦν νὰ «κουμπώνεται» καὶ κατὰ τὸ δυνατόν νὰ σιωπᾷ. «Ὁ ἄνθρωπος γιὰ τὸν ἄνθρωπο κόλαση» γράφει κάπου ὁ Sartre καὶ στὰ λόγια αὐτὰ ἐκφράζεται ἡ τραγικότητα τοῦ ἀνθρώπου, ἀποτέλεσμα τῆς ἀκοινωνησίας του μὲ τὸ συνάνθρωπο καὶ τὸ Θεό. Κλεισμένος λοιπὸν στὸν ἑαυτό του καὶ στὴν ἐρημίᾳ του, Μονιὰς κατὰ τὴν ἔκφραση τοῦ ποιητῆ, βλέπει ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος τὰ πάντα κάτω ἀπὸ τὸ πρίσμα ἐνὸς ἄκρατου ὑποκειμενισμοῦ:

«σωστὸ κι' ἂν εἶναι, δίκιο, δὲ ρωτῶ κι' ἡ ἀλήθεια δὲ μὲ νοιάζει·
ἐγὼ τὸ σπλάχνο μου ἀφουκράζομαι κι' ὅ,τι ἀρμηνεύει κάνω».⁽¹⁾

Τὸ ἄγχος πού προκαλεῖ ἡ ἀπομόνωση, γίνεται ἀκόμη πιὸ ἔντονο μὲ τὴ σύγκρουση πού κυριαρχεῖ στὶς διανθρώπινες σχέσεις. Ἡ ἀνθρωπότητα παραμένει χωρισμένη σὲ μετωπικοὺς συνασπισμοὺς πού ἀντανακλοῦν τὴ διεθνὴ ἔνταση στὴν ἐσωτερικὴ ζωὴ τῶν λαῶν. Παράλληλα—καὶ αὐτὸ ἰσχύει, ὅπως γνωρίζουμε, ἰδιαίτερα γιὰ τὴ χώρα μας—ἡ θεώρηση τῶν πάντων κάτω ἀπὸ τὸ πρίσμα τῆς πολιτικῆς καὶ ἰδεολογικῆς διαμάχης φανατίζει τὰ πνεύματα καὶ δηλητηριάζει τὶς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ ἔνταξη, ἐξ ἄλλου, τοῦ ἀνθρώπου σὲ δομὲς ἱεραρχικῆς ὑποταγῆς καὶ σὲ ὁμάδες συμφερόντων, ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὸν κατακερματισμὸ τῆς κοινωνίας σὲ πολυπληθεῖς κλειστὰς ἐνότητες. Συνήθως ἡ ἀμοιβαία σχέση τῶν ἐμφανίζεται ὡς διαρκὲς ἀντίθεση καὶ ἔνταση, κάποτε μάλιστα καὶ ὡς φθόνος, βίαιος ἀνταγωνισμὸς καὶ ἀγεφύρωτο ψυχοφθόρο μῖσος. Ἡ αὐτοδικοίωση καὶ ὁ ὀργανωμένος ὁμαδικὸς ἐγωισμὸς σπάνια ἀφήνουν περιθώριο γιὰ τὸ σεβασμὸ τοῦ ἄλλου, γιὰ συνεργασία, συνεννόηση καὶ ἀλληλεγγύη.

Εἶναι, ὥστόσο, γνωστό, πῶς ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἐπιβίωση τοῦ ἀνθρώπινου γένους θὰ ἐξαρτηθῇ βασικὰ ἀπὸ τὴν ἱκανότητα τῶν λαῶν τῆς γῆς νὰ συγκλίνουν ἀμοιβαῖα τὶς καρδιὲς τῶν σ' ἓναν ὁρατισμὸ τοῦ μέλλοντος πέραν ἀπὸ

(1) Ν. Καζαντζάκη, Οδύσσεια Κ, 558—559.

τὸν ἐγωισμόν τῶν Κρατῶν, τῶν συνασπισμῶν καὶ τῶν ἰδεολογιῶν. Εἶναι ἐπίσης γνωστό, πῶς ἡ πρόοδος τῶν κοινωνιῶν ἐξαρτᾶται ἀποφασιστικὰ ἀπὸ τὴν ἐτοιμότητα τῶν μελῶν τῶν νὰ ὑποτάσσωνται σὲ ἀρχὰς καὶ σκοποὺς ἀνώτερους ἀπὸ τὶς ἀξιώσεις τοῦ ἀτομικοῦ καὶ τοῦ ὁμαδικοῦ ἐγωισμοῦ.

Εἶναι, τέλος, γνωστό, πῶς ἡ ἐλευθερία, ἡ συνοχή καὶ ἡ δημοκρατικὴ διακυβέρνηση ἐνὸς λαοῦ μποροῦν νὰ διαφυλαχθοῦν μόνον ὅταν ἐφαρμόζονται πρῶτα στὶς καθημερινὰς διαπροσωπικὰς καὶ διομαδικὰς σχέσεις, ὅταν ὅλοι σέβωνται καὶ τηροῦν τοὺς ὅρους τῆς κοινῆς συμβιώσεως καὶ ὅταν μιὰ ὁμάδα δὲν μονοπωλῇ αὐθαίρετα τὴν ἐκπροσώπηση τοῦ Ἔθνους καὶ τὴν ἐνσάρκωση τῶν ἰδανικῶν του.

Περὶ τὸ νὰ ποῦμε πόσο μεγάλη εἶναι ἡ ἀποστολὴ καὶ πόσο βαρὶὰ ἡ εὐθύνη τῆς Ἐκκλησίας στὸ σημεῖον αὐτό. Πῶς εἶναι δυνατό νὰ βιωθῇ τὸ μυστήριον τῆς Θεῆς Εὐχαριστίας—Κοινωνίας ἐκεῖ ὅπου συνέχει τὸν ἄνθρωπον τὸ αἶσθημα τῆς ἐρημίας, ἡ ἀλαζονία τῆς αὐτοδικαιώσεως, ἡ ἔντασις τοῦ ἀνταγωνισμοῦ, ἡ βιαιότητα τῶν συγκρούσεων;

Ποῦ ἡ πραγματικότητα τοῦ «σώματος τοῦ Χριστοῦ» ὅταν τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας ὄχι μόνον δὲ μεριμνοῦν «ὕπὲρ ἀλλήλων», δὲ συμπάσχουν καὶ δὲ συγγαίρουν, ἀλλὰ καὶ ἀτιμάζουν καὶ καταπιέζουν καὶ ἐξουθενώνουν ἄλληλα; Ποῦ ἡ εἰρήνη, ἡ «πάντα νοῦν ὑπερέχουσα», ὅταν διασαλεῦν τὰ θεμέλια τῆς γῆς ὁ τάραχος τῶν παθῶν; Ποῦ ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας ὅπου «μερίζεται ὁ Χριστός»; Ποῦ ἡ καθολικότητα τῆς Ἐκκλησίας, ὅταν ἡ μόνη γνήσια καὶ ἔγκυρη ταυτότητα τῶν μελῶν της, ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀνακαινισμένη μὲ τὸ βάπτισμα στὸ θάνατον καὶ στὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, ἀφανίζεται κάτω ἀπὸ τὰ κακέκτυπα, ποῦ ἐπιβάλλει αὐθαίρετα μιὰ μερίδα «εὐσεβῶν» καὶ «φιλοχρίστων»;

Ὁ Θεὸς ἔδωκε στὴν Ἐκκλησίαν τὴ «διακονίαν τῆς καταλλαγῆς» (Β' Κορ. 5,18). Εἶναι καιρὸς νὰ συνειδητοποιήσωμε τὴν ἀποτυχίαν τῶν Ἐκκλησιῶν ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου νὰ ἀσκῇσιν ἀποτελεσματικὰ τὸ λειτουργημα τοῦτο. Καὶ εἶναι ἐπίσης καιρὸς νὰ ὁμολογήσωμε, μὲ συντριβὴ καὶ μετάνοια, τὴν ἀπουσίαν μιᾶς καταλλακτικῆς παρεμβάσεως τῶν χριστιανικῶν δυνάμεων τῆς Χώρας μας κατὰ τοὺς παλαιότερους καὶ τοὺς πρόσφατους ἐθνικοὺς μας διχασμοὺς καὶ τοὺς ἀδελφοκτόνους σπαραγμοὺς. Σήμερα τὸ αἶτημα τῆς καταλλαγῆς προβάλλεται καὶ πάλιν ἐπιτακτικὰ στὴ ζωὴ τοῦ τόπου μας, ὅπως καὶ στὴ ζωὴ ὅλων τῶν Ἐθνῶν. Θὰ κατορθώσῃ, ἐπὶ τέλους, ὁ Χριστιανισμὸς νὰ ἐπισυνάξῃ τὶς δυνάμεις του; Θὰ δώσῃ ἡ Ἐκκλησία τὴ μαρτυρίαν τῆς καταλλαγῆς μὲ τὴν ἐνότητα τοῦ σώματός της καὶ τῆς ἰδικῆς της εἰρήνης; Θὰ ἔχῃ τὸ θάρρος νὰ κατέβῃ, ὅπως εἶπαμε, στὰ σκοτεινὰ ἐκεῖνα ἔγκατα, ὅπου τὸ ὀργανωμένο κακὸ ἀπεργάζεται τὸ διχασμὸν καὶ τὴν ἐχθρὰν, καὶ νὰ κηρύξῃ ἐκεῖ τὸν ἀποκαταλλάξαντα τὰ πάντα «τῷ Θεῷ διὰ τοῦ Σταυροῦ», τὸν ἀποκτείναντα τὴν ἐχθρὰν καὶ εὐαγγελισάμενον «εἰρήνην τοῖς μακρὰν καὶ εἰρήνην τοῖς ἐγγύς»; (Ἐφεσ. 2,16—17).

Εἶναι φανερό πιά πὼς ὁ εὐαγγελισμὸς αὐτὸς καὶ μάλιστα ὁ εὐαγγελισμὸς πρὸς ὅσους εὐρίσκονται «μακράν», δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιδιωχθῇ μόνο μὲ τοὺς καθιερωμένους τρόπους ἐργασίας. Γνωρίζομε π.χ. πὼς ὁ Ναὸς δὲν εἶναι πιά ὁ τόπος ἐπισυναγωγῆς τῆς «καθολικῆς Ἐκκλησίας». Μιὰ Ἐκκλησία, ἐπομένως, ποὺ ἐπιθυμεῖ νὰ διακονήσῃ «π ἄ ν τ α ἄ νθρωπον ἐ ν π α ν τ ῖ», ὀφείλει νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸ Ναό! Καὶ ὅπως ὁ Κύριός της ἐφρόντιζε νὰ διαλέγεται μὲ τοὺς ἀνθρώπους ὄχι μόνο στὸ Ἱερὸ, ἀλλὰ καὶ στὶς πλατεῖες (Λουκ. 13,26), ὅπως ὁ Παῦλος, ὅταν ἐφθασε στὴν «κατείδωλον πόλιν» τῆς πρώτης Ἀκαδημίας, ἔκαμε τὸ διάλογο τῆς πίστεως ὄχι μόνο στὴ συναγωγή, ἀλλὰ καὶ στὴν ἀγορὰ (Πράξ. 17,17), ἔτσι καὶ ἡ Ἐκκλησία καλεῖται νὰ ἀναζητήσῃ σήμερα τὸν ἄνθρωπο στὴν καθημερινὴ πραγματικότητα τῆς ὑπάρξεώς του· ἐκεῖ νὰ ἀκούσῃ τὴ φωνὴ του, τὴν ἀμφιβολία καὶ τὴ διαμαρτυρία του, νὰ γίνῃ κοινὸν στὶς δοκιμασίες του καὶ νὰ συνδιαλεχθῇ μαζί του ὄχι πιά μόνο μὲ τὸ μ ο ν ὸ λ ο γ ο ἀπὸ τὸν ὑψηλὸ ἄμβωνα, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ δ ι ἄ λ ο γ ο τῆς ἀγάπης, τῆς στοργῆς, τῆς ἀλληλεγγύης. Ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὴν ἐξοδὸ της αὐτὴ θὰ συναντήσῃ ἴσως ἄνυδρη ἔρημο. Ἄν ὅμως δὲν δειλιάσῃ, ἂν δὲν σταθῇ νὰ προσκυνήσῃ ἓνα εἶδωλο χρυσό, ἂν ὁ κάματος δὲν ἀποκάμῃ γρήγορα τὸ ζῆλο της, ὁ «ποταμὸς τοῦ ὕδατος τῆς ζωῆς ὁ λαμπρός» (Ἀποκ. 22,1) θὰ ρεύσῃ καὶ πάλι πρὸς σωτηρία ψυχῶν.

Μὲ τὴ συναίσθηση τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ χρέους ἐγκαινιάζει ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης σήμερα τὸν κ ο ῖ ν ω ν ι κ ὸ δ ι ἄ λ ο γ ο. Πιστὸ στὶς ὥραιότερες παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ ἀνθρωπισμοῦ, ὁραματίζεται τὸ Ἰδρυμα τοῦτο νὰ γίνῃ βῆμα ὑπεύθυνο καὶ ἐντευκτήριο στοὺς πάντες προσιτό. Χωρὶς νὰ παραβλέπῃ τίς δυσχέρειες ἐλπίζει ὅτι θὰ ἐξασφαλισθοῦν οἱ προϋποθέσεις καὶ τὸ «κλίμα» γιὰ τὴ διεξαγωγὴ ἐλεύθερου, εἰλικρινοῦς καὶ ἀντικειμενικοῦ διαλόγου πάνω στὰ πνευματικὰ καὶ ἄλλα ζητήματα γενικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἢ στὰ προβλήματα εἰδικῆς μορφῆς, ποὺ ἀπασχολοῦν τὸν τόπο ἢ ὀρισμένες ομάδες ἀνθρώπων. Ἄν γίνῃ κατανοητὸ πὼς ὁ διάλογος προσώπων ἢ ομάδων, ποὺ ἐνδιαφέρονται γιὰ κοινὰ ζητήματα ἢ διαπληκτίζονται κάτω ἀπὸ τὴν πίεση ἀντιθετικῶν συμφερόντων, ἀποτελεῖ, ὅπως εἶπαμε, βασικὴ προϋπόθεση γιὰ τὴν ἐπιβίωση καὶ τὴν πρόοδο τῆς κοινωνίας· ἂν γίνῃ ἀποδεκτὸ πὼς ἡ ἄσκηση στὴ νηφάλια αὐτοσυγκέντρωση, στὸν αὐτοέλεγχον ἐνώπιον τοῦ ἄλλου, στὸ σ υ σ κ έ π τ ε σ θ α ἰ ὑπεύθυνα καὶ ἡρεμα, στὸ πρόθυμα καὶ μεθοδικὰ σ υ ν ε ρ γ ά ζ ε σ θ α ἰ καὶ στὸ ἀγαπητικὰ σ υ μ φ ι λ ο σ ο φ ε ῖ ν, ἐξομαλύνει τίς ἀντιθέσεις καὶ καταξιώνει τὸν ἄνθρωπο· ἂν, τέλος, γίνῃ καταληπτό, πὼς ἡ ἐξασθένιση μὲ τὸ διάλογο τῆς τάσεως γιὰ αὐτοδικαίωση καὶ ἡ ἀπόξεση ἀπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ πλησίον τῶν ἐπιθημάτων ποὺ συσσωρεύουν πάνω της οἱ ἀντιθέσεις, οἱ μονομέρειες καὶ οἱ προκαταλήψεις, ἐπιτρέπουν νὰ ἀποκαλυφθῇ ἡ εἰκόνα τοῦ ἀδελφοῦ—ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, τότε δὲν ἀμφιβόλλομε πὼς τὸ Ἰδρυμα τοῦτο θὰ ἀφεθῇ ἀπερίσπαστο καὶ θὰ ἐνισχυθῇ μὲ κάθε τρόπο στὴν ἐκπλήρωση τῆς ἀποστολῆς του. Κάνομε θερμὴ ἐκκλήση

πρός όλους εκείνους πού επιδοκιμάζουν τούς σκοπούς τοῦ Ἰδρύματος καί πο-
νοῦν τὸν τόπο, νά συμπαρασταθοῦν στήν προσπάθεια τῆς Ἀκαδημίας· ἡ συμ-
βουλή των, ἡ καλοπροαίρετη κριτική, ἡ συνεργασία των θά μᾶς εἶναι πολὺτιμη.

Γνωρίζομε καί ὁμολογοῦμε πὼς ἡ προγράμωσις τῶν ἐπαγγελιῶν καί
τῶν δραματισμῶν μας καί χρόνο θά ἀπαιτήσῃ μακρό καί μόχθο ὄχι ὀλίγο,
Ἄλλ' ἡ ὁμόθυμη παρουσία τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν ἐκλεκτῶν ἀνθρώπων
κατὰ τὴ σημερινὴ γενέθλιον τοῦ Ἰδρύματος χαρά, μᾶς γεμίζει ἀπὸ ἐλπίδα
καί θάρρος. Ἐκεῖνος δέ, « ἐν ᾧ καί δι' οὗ τὰ πάντα », εἴθε νά ἐπακούσῃ τὴν
ἱκεσίαν πού ἀναπέμπομε ἐκ βαθέων μέ εὐχαριστία καί βαθειὰ ταπείνωσις:

«Βασιλεῦ οὐράνιε, Παράκλητε, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁ πανταχοῦ
παρὼν καί τὰ πάντα πληρῶν, ὁ θησαυρὸς τῶν ἀγαθῶν καί ζωῆς χορηγὸς, ἐλθέ
καί σκηνώσον ἐν ἡμῖν...»,

